

Univerzita Karlova
Pedagogická fakulta

Katedra pedagogiky

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Proměny kurikula odborného výcviku ve čtyřletém maturitním oboru
reprodukční grafik pro média 34-53-L/01

Transformation of the curriculum of vocational training in the four-year secondary school field of Graphic Designer for Media 34-53-L/01.

Autor: Ludmila Pěčová

Vedoucí práce: PhDr. Helena Marinková, Ph.D

Studijní program: Specializace v pedagogice

Studijní obor: Učitelství praktického vyučování a odborného výcviku

PRAHA 2017

UNIVERZITA KARLOVA
PEDAGOGICKÁ FAKULTA

Katedra pedagogiky

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE
akademický rok 2016/2017

Jméno a příjmení studenta: Ludmila Pěčová

Studijní program: Specializace v pedagogice (B U-PVOV)

Studijní obor: Učitelství praktického vyučování a odborného výcviku

Název tématu práce v českém jazyce:

Proměny kurikula odborného výcviku ve čtyřletém maturitním oboru reprodukční grafik
pro média 34-53-L/01

Název tématu práce v anglickém jazyce:

Transformation of the curriculum of vocational training in the four-year secondary school
field of Graphic Designer for Media 34-53-L/01.

Pokyny pro vypracování:

Definice kurikula

Vymezení pedagogických pojmů

Vymezit vztah kurikula a RVP-ŠVP

Charakterizovat obecně učební dokumenty

Vedoucí bakalářské práce: PhDr. Helena Marinková, Ph.D

Předpokládaný rozsah bakalářské práce¹: 40 – 50 stran

Datum zadání práce: 21. 11. 2016

Předběžný termín odevzdání práce: 20. 4. 2017

V Praze dne: 15. 4. 2016

.....
vedoucí katedry

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci na téma Proměny kurikula odborného výcviku ve čtyřletém maturitním oboru Reprodukční grafik pro média vypracovala pod vedením vedoucího práce samostatně za použití v práci uvedených pramenů a literatury. Dále prohlašuji, že tato práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze dne 2017

.....

Ludmila Pěčová

Ráda bych touto cestou vyjádřila poděkování paní doktorce PhDr. Heleně Marinkové Ph.D., za pomoc, cenné rady a připomínky, které mi byly poskytnuty při zpracování mé bakalářské práce.

.....
Ludmila Pěčová

Anotace

Bakalářská práce Proměny kurikula odborného výcviku ve čtyřletém maturitním oboru Reprodukční grafik pro média 34-53-L/01 představuje historii a vývoj oboru od počátků lidské touhy zaznamenat události a předat sdělení současníkům a následujícím generacím. Vývoj písma i obrazová část prošla dlouhou cestu od rytin v jeskyních, přes první pokusy tisku ve větší produkci až k dnešní digitální technice reprodukce. Obor samotný byl rozdělen do mnoha podoborů, během času se vlivem technického vývoje obory měnily, zanikaly nebo se slučovaly. Důvodem byly samozřejmě i požadavky trhu práce. Nejdůležitější změnou bylo v posledním období sloučení oboru Reprodukční grafik s oborem Sazeč. Reprodukční grafik se primárně zabýval obrazovou částí v tiskovinách a zhotovením reprodukčních podkladů pro tisk. Hlavní práce oboru Sazeč, jak už sám název napovídá, byla práce s textem a typografií obecně. Vznikl obor Reprodukční grafik s tříletým studiem a Reprodukční grafik pro média se čtyřletým maturitním studiem. Vývoj oborů ovlivnil v posledních dvaceti letech dynamický rozvoj počítačů a tedy i počítačové grafiky a grafických programů. Pak už nebyla udržitelná mnohaletá praxe dvou odborníků na obraz a text, ale požadavky trhu preferovaly jednoho, který ovládá oba obory. Samozřejmě grafické programy mnoho úkonů zvládnou s daleko menší časovou dotací, než původní ruční práce a množství meziprací. Pro studenty oboru toto sloučení ale znamená vystudovat za stejné období oba obory jak teoreticky tak prakticky. Vývoj se ale nezastavil a grafikům přibyla výuka webových stránek, 3D grafika, vyřazení stran a dokumentů na tiskový arch (původně také samostatný obor) a obsluha produkčního digitálního stroje. Celým studiem se prolíná i výtvarná práce a vlastní návrhy různých dokumentů. Absolventi těchto oborů musí počítat s vlastním vyprofilováním, kterou částí se budou v budoucnosti primárně zabývat a s celoživotním vzděláváním v oboru, sledovat novinky a vývoj grafických programů.

Klíčová slova

kurikulum, obor vzdělání, reprodukce, grafik, vývoj, písmo, tisk

Annotation

The Bachelor's thesis „Transformation of the curriculum of vocational training in the four-year secondary school field of Graphic Designer for Media 34-53-L/01“ presents the history and development of the field since the origin of human desire to record events and convey information to contemporaries and subsequent generations. The development of writing and even the visual part underwent a long way from engravings in the caves through the first attempts to print more production to today's digital technology of mass printing. The discipline itself was divided into many sub-fields but they have changed during time according to technology development. Some of them disappeared or merged even due to demands from labor market. The most important change was required by merging the Graphic Designer with the Typesetter. Graphic Designer was primarily engaged in the image part of publications and preparing documents for printing. The main work of Typesetter, as its name suggests, was dealing with text and typography in general. A three-year field of Graphic Designer and four year graduation field of Graphic Designer for Media were established. In last twenty years, development of these fields was affected by dynamic development of computers, and therefore by computer graphics and graphics programs. It was no longer sustainable to have two experts in image and text, but the demands of the market have favored only one that masters both. Of course, graphics programs can handle many tasks with far less time than the original amount of manual work and sub-tasks. But for students of this new field, it means to study both disciplines during the same period of time both theoretically and practically. However, the development has not stopped and graphic designers were added learning website, 3D graphics, fitting pages and documents on the print sheet (originally a separate discipline too) and using digital production equipment. The whole study is intertwined by art work and custom designs of various documents. Graduates of these fields must think of their own profiling - what part will they primarily focus on, and with lifelong education in the field, watch the novelties and development of graphic programs.

Keywords

curriculum, discipline, graphic designer, history and development, font, print

Obsah

Úvod	9
1 Kurikulum	10
1.1 Termín kurikulum v pedagogice.....	12
1.1.1 Podoby kurikula	13
1.2 Kurikulum v české pedagogice	13
1.2.1 Kurikulární reforma.....	14
1.3 Pojetí kurikula	15
1.4 Modelování kurikula	16
1.4.1 Modely kurikula	17
2 Kurikulární dokumenty	19
2.1 Národní program rozvoje vzdělávání – Bílá kniha	19
2.1.1 Předškolní vzdělávání	23
2.1.2 Základní vzdělávání	23
2.2 Rámcový vzdělávací program.....	24
2.2.1 Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání	24
2.2.2 Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání.....	24
2.2.3 Rámcový vzdělávací program pro střední odborné vzdělávání	25
2.2.4 Funkce rámcových vzdělávacích programů středního odborného vzdělávání....	26
2.2.5 Pojetí rámcových vzdělávacích programů	26
2.2.6 Vymezení pojmů.....	27
2.2.7 Cíle středního odborného vzdělávání.....	28
2.2.8 Kompetence absolventa.....	28
2.2.8.1 Klíčové kompetence.....	28
2.2.8.2 Odborné kompetence.....	29
2.3 Školní vzdělávací programy.....	30
2.3.1 Profil absolventa.....	31
2.3.2.2 Klíčové (profilové) kompetence	31
2.4 Vztah RVP – ŠVP – Profil absolventa – Klíčové kompetence	32

3	Charakteristika učebních dokumentů čtyřletého maturitního oboru.....	33
3.1	Profil absolventa.....	33
3.1.1	Profil absolventa oboru reprodukční grafik pro média.....	33
3.1.2	Učební plány pro denní studium	34
3.1.3	Mezipředmětové vztahy	36
3.1.4	Mezipředmětové vztahy z hlediska odborného výcviku reprodukčního grafika..	37
3.1.5	Odborné vzdělávání.....	37
4	Historie Střední školy mediální grafiky	39
5	Historie výuky oboru reprodukční grafik.....	40
5.1	Padesátá léta 20. století	41
5.2	Šedesátá léta 20. století	41
5.3	Sedmdesátá léta 20. století	44
5.4	Osmdesátá léta 20. století.....	46
5.5	Devadesátá léta 20. století.....	47
5.6	Dvacáté první století.....	50
5.6.1	Porovnání učebních plánů	51
6	Závěr	57
7	Seznam literatury a informačních zdrojů.....	59

Úvod

Obor reprodukční grafik prodělal vývoj opravdu bouřlivý. V širší rovině v sobě zahrnuje první lidské pokusy o vyjádření událostí, dějů, počátky písemnictví, první pokusy o grafické zpracování, první tisky a tiskové techniky, až po nástup počítačové grafiky. Od toho se odvíjí i konkrétní členění oboru. S příchodem knihtisku se hovořilo o „krásném černém řemesle“. Při pozdějším průmyslovém zpracování tiskovin se obor dělil na podobory: reprodukční fotograf, retušér, merkantilní litograf, chromolitograf, montážník (textové a obrazové montáže pro tiskové techniky). Každý specialista musel ovládat i ostatní podobory, technologické zpracování i charakteristiku jednotlivých tiskových technik. Bez poznatků o problematice tisku, knihařiny a dalšího dokončujícího zpracování, nelze vytvořit v minulosti ani dnes dokument vhodný k následné reprodukci. Nejbližší příbuzný obor sazeč se zabýval primárně sazbou liter, zlomem vlastního dokumentu a dodržování typografických pravidel. V 80. letech 20. století byl obor souhrnně nazván Reprodukční grafik již bez podoborů. S nástupem počítačů, následným dynamickým rozvojem grafických programů a hlavně z důvodu požadavků pracovního trhu, bylo zapotřebí v roce 2001 sloučit obor Reprodukční grafik s oborem Sazeč pod názvem Reprodukční grafik pro tříletý učební obor 34-53-H/01, zakončený závěrečnou zkouškou a Reprodukční grafik pro média 34-53-L/01 čtyřletý studijní obor, zakončený maturitní zkouškou. Ve výuce se velkou měrou uplatňují jak mezipředmětové vztahy, tak vztahy mezioborové.

1 Kurikulum

Původní význam slova se odvozuje z latinského slova curriculum (běh, závodní dráha, vůz), v přeneseném významu pak vyjadřuje posun po plánované cestě – trase. Dlouhou dobu bylo slovo kurikulum používáno především v sousloví curriculum vitae, běh života, tedy životopis; odtud dnešní zkratka CV.

Pro potřeby pedagogiky byl termín kurikulum požíván nejdříve pouze pro učivo. Následně se jeho význam měnil a rozšiřoval. Dnes v pedagogickém smyslu je kurikulum pohyb, plánovaná trasa vzdělávání, zahrnuje vzdělávací program, ale také obsahovou náplň výuky i dosažený výsledek, zkušenost, kterou si žák ve škole podle určitého kurikula osvojí. Kurikulární reforma tedy znamená, že jsou české školy v pohybu, který by měl směřovat k modernější výuce. V tomto pohybu mají školám pomoci rámcové a školní vzdělávací programy.¹

Na pojetí kurikula z hlediska časového, tedy na kurikulum minulosti a budoucnosti, poukázal M. Young. Viděl rozdíly mezi kurikulem pro společnost industriální a mezi kurikulem reflektujícím vývoj společnosti vědění. Zároveň však upozornil na to, že každé kurikulum musí být do jisté míry kurikulem minulosti, neboť úlohou školy je předávání existujícího vědění nové generaci. Jde tedy o to, nalézt správný poměr mezi předáváním minulosti a snahou reagovat na potřeby společnosti budoucí – „kurikulum v sobě odráží vizi společnosti, pro kterou se snažíme vzdělávat mladé lidi“ a „kurikulum budoucnosti si musí klást za cíl bojovat se vzdělanostními nerovnostmi“.²

V současnosti se uvádí množství definic kurikula, které se vztahují k různým vzdělávacím koncepcím a jednotlivým výkladům autorů. Kurikulum tedy představuje nejčastěji vzdělávací program, obsah vzdělávání (co máme žáky naučit), vztahy ve vzdělávání, prostředí pro vzdělávání, jeho průběh a výsledky.³ Kurikulum je obsah vzdělávání, který zahrnuje veškeré zkušenosti, které žáci získávají ve škole a v činnostech ke škole se vztahujících, zejména jejich plánování, zprostředkovávání a hodnocení⁴. Kurikulum je vnímáno jako prostředek realizace hlavního vzdělávacího úkolu moderní školy, cílem je zvyšování kvality vzdělávacího standardu. Podle Slovníku cizích slov je kurikulum prostředkem k celoživotnímu vzdělávání člověka a formuluje jeho životní postoje a názory.⁵

1 <http://www.nuov.cz/kurikulum/co-je-to-kurikulum>

2 https://cs.wikipedia.org/wiki/Kurikulum#Kurikulum_minulosti_a_kurikulum_budoucnosti

3 Metodický portál, http://wiki.rvp.cz/Knihovna/1.Pedagogicky_lexikon/K/Kurikulum

4 PRŮCHA, Jan. Moderní pedagogika, Praha 2005, ISBN 978-80-7367-503-5

5 http://slovník-cizich-slov.abz.cz/web.php/hledat?cizi_slovo=kurikulum&typ_hledani=prefix

Jako výchozí charakteristiku tohoto pojmu můžeme použít vymezení – Kurikulum zahrnuje komplex problémů vztahujících se k řešení otázek – proč, koho, v čem, jak, kdy, za jakých podmínek, s jakými očekávanými efekty vzdělávat? Úvahy o těchto otázkách a jejich řešení se vyskytují v historii vzdělávání a pedagogiky pod různými názvy, jako klíčová témata cílů, obsahu, strategií vzdělávání a způsobů jejich plánování, realizace a hodnocení. Množství teorií, modelů a přístupů k jejich řešení, vytváření nových koncepcí měly stejný cíl – zvýšit kvalitu vzdělávání a poskytnout žákům adekvátní vybavení pro život. Toto se má uskutečňovat ve vzdělávací instituci – škole, která je nedílnou součástí životní zkušenosti žáků v určitém období jejich života. Z tohoto pohledu lze tedy charakterizovat kurikulum jako – rozvíjení školního životopisu žáků za spoluúčasti tvůrců vzdělávacích programů a realizátorů vzdělávání.⁶

V Z D Ě L Á V Á N Í	OTÁZKY	ZDROJE	KOMPONENTY
	PROČ	vize, smysl, očekávání, potřeby, hodnoty, perspektivy společenské, skupinové a individuální, ...	FUNKCE A CÍLE
	KOHO	zvláštnosti typologické, generační, věkové, sociální, etnické, sexuální, ...	DEFINOVÁNÍ UČÍCÍCH SE
	CO	poznání (vědecké, umělecké), praktické zkušenosti z běžného života, z pracovních činností, ...	OBSAH
	KDY	v kterém věku, v jaké posloupnosti, časovém rozsahu, v kterém ročníku, v jakých časových jednotkách, ...	ČAS
	JAK	strategie učení, učební situace, způsoby interakce a komunikace, organizace života ve škole a ve třídě, mimotřídní činnosti, ...	METODY A POSTUPY
	za jakých PODMÍNEK	legislativní rámec, financování, řízení, vybavení, klima, učební prostředí, podpůrné materiály, ...	ORGANIZACE
	s jakými očekávanými EFEKTY	funkce a kritéria hodnocení, metody a nástroje hodnocení, způsoby sdělování výsledků hodnocení, ...	KONTROLA A HODNOCENÍ

WALTEROVÁ, E. *Kurikulum – Proměny a trendy v mezinárodní perspektivě*. Brno: MU, 1994. ISBN 80-210-0846-6

6 WALTEROVÁ, Eliška. *Kurikulum proměny a trendy v mezinárodní perspektivě*, Masarykova univerzita, Brno, 1994, ISBN 80-210-0846-6

1.1 Termín kurikulum v pedagogice

V anglické terminologii se termín v pedagogice objevil ve 20. století. V 60. letech 20. stol. s rozvojem tzv. kurikulárního hnutí se stal běžný. V mezinárodně orientované pedagogice je termín používán k označení komplexního pojmu – zahrnuje obsah a organizaci sociální instituce (školy), charakteristiku prostředí a vztahů s okolím.

Až do 80. let byly podstatné dva významy termínu – 1. vzdělávací program, projekt, plán (program jednotlivého kurzu, vyučovacího předmětu až po komplexní program vzdělávací instituce, plán všech aktivit ve škole), 2. průběh studia jeho obsah (charakteristika vzdělávací dráhy a obsah zkušenosti, kterou žák získává v době studia.⁷

Jak už bylo řečeno výše, při definování pojmu kurikula z pohledu pedagogiky vzniklo mnoho různých definic. Přes různé pojetí je společný cíl výkladu – vzdělávací program a obsah vzdělávací dráhy. Termín kurikulum zahrnuje různé roviny – zamýšlené (plánované), realizované a žáky osvojené kurikulum.

V 70. letech se kurikulární projekty staly předmětem výzkumů v řadě zemí jako základ pro implementaci vzdělávací politiky. Vznikají publikace UNESCO a OECD a pokusy o vytvoření obecného, mezinárodního modelu kurikula, s možnostmi modifikace pro země Evropy – od 80. let jsou definice komplexnější a strukturovanější.

Kurikulum jako pojem zavedený do pedagogiky představuje skutečnost, že škola a její obsah jsou součástí života člověka a společnosti a vzdělávání je celoživotní záležitostí. v podstatě se jedná se o tvorbu životopisu každého jednotlivého žáka ve vzdělávací instituci. Společnost má své vize, cíle, potřeby a požadavky na vzdělávání dalších generací. Od těchto požadavků se odvíjí záměry, aktivity a hodnoty účastníků vzdělávacího procesu.

Flexiidentita – kultivace celoživotní dráhy člověka, směřuje k hledání lidské identity v měnícím se světě. Výhledově se v 21. století preferuje schopnost lidské spolupráce, zvýšení respektu k individuálním rozdílům mezi jedinci. Podporují se schopnosti k řešení problémů, komunikačním dovednostem, k pochopení a ochraně životního prostředí, k hodnocení a následnému zpracování informací, k rozvoji se sama.

Rozlišují se tři roviny kurikula – programová, procesuální a realizovaná (osvojená žáky), tyto roviny se chápou ve vzájemných vztazích, základní otázky cílů, obsahu a organizace jsou vzájemně propojené, širší okruh aktérů (včetně žáka) jako subjektů kompetentních v tvorbě, implementaci a hodnocení kurikula, využívají se výsledky výzkumů kurikula.⁸

7 WALTEROVÁ, Eliška. Kurikulum proměny a trendy v mezinárodní perspektivě, Masarykova univerzita, Brno, 1994, ISBN 80-210-0846-6

8 WALTEROVÁ, Eliška. Kurikulum proměny a trendy v mezinárodní perspektivě, Masarykova univerzita, Brno, 1994, ISBN 80-210-0846-6

1.1.1 Podoby kurikula

Základní dělení kurikula

Doporučené kurikulum – dokument, který řeší základní koncepční otázky kurikula

Předepsané kurikulum – oficiální dokument, který je závazný pro určité typy škol nebo pro celý vzdělávací systém

Realizované kurikulum – to, co učitel skutečně realizuje ve třídě

Podpůrné kurikulum – učebnice, časové dotace, zaměstnanci školy, vzdělávání učitelů, vybavení školy, které podporuje realizaci předepsaného kurikula

Hodnocené kurikulum – kurikulum převedené do podoby testů, zkoušek, a dalších nástrojů měření

Osvojené kurikulum – to, co e žáci skutečně naučí

Z hlediska terminologie rozlišujeme pojem kurikulum také na formální, neformální a skryté.

Formální kurikulum – komplexní projekt cílů, obsahu, prostředků a organizace vzdělávání realizace projektovaného kurikula ve vzdělávacím procesu – ve výuce způsoby kontroly a hodnocení výsledků vzdělávacího procesu – výuky

Neformální kurikulum – aktivity a zkušenosti vztahující se ke škole – mimotřídní a mimoškolní aktivity organizované školou (exkurze, výlety, soutěže, zájmové činnosti) domácí studium, úkoly a příprava žáků na vyučování

Skryté kurikulum – postihuje další souvislosti života školy, nejsou vyjádřeny v programech – klima školy, vzdělávací hodnoty, vztahy mezi učiteli a žáky, vztahy mezi školou a dalšími zdroji vzdělávání, pravidla chování ve třídě, sociální struktura třídy, charakter školního prostředí, obsah učebnic, učitelův výklad...⁹

Metakurikulum – informace o tom, jak se předmět učit a řídit své učení – metakognitivní témata – učení o učení.

1.2 Kurikulum v české pedagogice

„Kurikulum – obsah veškeré zkušenosti, kterou žáci získávají ve škole a v činnostech ke škole se vztahujících, její plánování a hodnocení.“¹⁰

Do roku 1989 při vymezení cílů školy byl kladen důraz i na politické cíle. Byla zdůrazňována funkce školy jako přípravy na život, práci a obrany socialistické společnosti. Pro všechny

9 WALTEROVÁ, Eliška. Kurikulum proměny a trendy v mezinárodní perspektivě, Masarykova univerzita, Brno, 1994, ISBN 80-210-0846-6

10 WALTEROVÁ, Eliška. Kurikulum proměny a trendy v mezinárodní perspektivě, Masarykova univerzita, Brno, 1994, ISBN 80-210-0846-6

školy byly závazné celostátně platné unifikované pedagogické normy. Spolu s jednotnými učebnicemi byl naplánován obsah učiva, který musel být vyložen všemi učiteli a osvojen všemi žáky. Při tvorbě norem byla kladena otázka CO – tedy představa, co se mají žáci učit. V 90. letech se tato otázka posunula na co má žák umět, podobně, jako dnes při přípravě RVP. V ŠVP se tvoří profil absolventa, kde se popisuje, co bude absolvent umět po ukončení svého vzdělávání na vybrané škole.

Změny po roce 1990 byly ovlivněny více politikou než ucelenou koncepcí výuky. K nejvýznamějším počínům můžeme řadit – zrušení státního monopolu na vzdělávání, zakládáním soukromých škol na všech úrovních, alternativních škol, zrušení ideologických nástrojů především v občanské nauce, vlastivědě, dějepisu, literatuře, možnost výběru cizího jazyka, decentralizace a posílení kompetencí škol při tvorbě kurikula (uvolnění učebního plánu, možnosti volitelných a nepovinných předmětů, uvolnění časového plánu v předmětech – 30% času mohl zvolit témata učitel, vyučovalo se podle učebních dokumentů – osnov), posílení humanitních a společenskovedních předmětů, posílení kompetencí učitelů při volbě metod a forem výuky a zrušení státního monopolu na tvorbu učebnic.¹¹

Termín kurikulum se v české pedagogice začal používat až po roce 1989. V současnosti jde především o vzdělávací programy na úrovni státu a školy. Předpisy (obsahové a organizační) jsou určeny pro učitele ve školách k vedení a řízení učebního procesu. Mezi hlavní součásti kurikulárních dokumentů patří – cíle vzdělávání, vzdělávací obsah, učební plán, časové dotace, materiální a nemateriální prostředky – pro určitý typ vzdělání. Realizace probíhá v učebním prostředí a to ovlivňuje, jak učení probíhá. RVP stanoví, co by se žáci měli naučit a škola vytváří podmínky pro realizaci. Školní kurikulum se realizuje v interakci a komunikaci mezi učiteli a žáky v prostředí školy, ale současně i mimo školu.

Kurikulum je vyvíjející se proces ve shodě s potřebami, hodnotami a vývojem společnosti v návaznosti na nové poznatky z vědy a techniky a s potřebami žáků. Jedná se o živý dokument, který se mění především na základě zkušeností s jeho realizací v praxi.¹²

1.2.1 Kurikulární reforma

Kurikulární reforma odborného školství byla zahájena v roce 2007. Na státní úrovni vydává MŠMT RVP, na lokální úrovni se podle nich vytvářejí ŠVP. Tvorba ŠVP umožňuje reagovat na vzdělávací podmínky školy a regionu.

11 WALTEROVÁ, Eliška. Kurikulum proměny a trendy v mezinárodní perspektivě, Masarykova univerzita, Brno, 1994, ISBN 80-210-0846-6

12 http://wiki.rvp.cz/Knihovna/1.Pedagogick%C3%BD_lexikon/K/Kurikulum

S tvorbou RVP došlo v odborném školství k transformaci soustavy oborů vzdělání, aby soustava oborů vzdělání lépe zohledňovala potřeby trhu práce, změny v povoláních, výrobních technologiích a pracovních činnostech. Nová soustava oborů odborného vzdělávání zahrnuje téměř 280 oborů vzdělání a pro každý obor vzdělání byl vydán zvláštní RVP. Ve středních odborných školách a středních odborných učilištích byla zahájena plošná výuka podle ŠVP od roku 2012. ŠVP jsou neustále revidována a inovována.¹³

1. dubna 2009 byl zahájen projekt Kurikulum S jako podpora plošného zavádění ŠVP. Projekt byl realizován MŠMT ve spolupráci s Národním ústavem odborného vzdělávání jako partnerem. Cílem projektu byla pomoc školám a učitelům s kurikulární reformou a tvorbou ŠVP. Do projektu patřilo i sledování výuky ŠVP na pilotních školách, rozvoj sociálního partnerství v odborném vzdělávání a příprava profilové části maturitní zkoušky. Projekt Kurikulum S byl ukončen 30. června 2012.

1.3 Pojetí kurikula

Kulturu chápeme jako výsledek lidské společenské činnosti se specifickým aspektem duchovním i materiálním pod vedením státních orgánů a institucí. Kultura daná v určité územní oblasti jedince ve velké míře ovlivňuje svou historií, místními zvyky, státním zřízením, ale také umožňuje vývoj, změny a spoluvytváření člověkem. Součástí společnosti jsou vzdělávací instituce a v závislosti s preferovanou kulturou jsou navzájem ve velmi úzkém vztahu. Kultura je svět vytvořený člověkem pro člověka a odráží celkový stav určité společnosti. Kurikulum je tedy souhrn znalostí, které si má osvojit člen dané společnosti, je součástí kultury společnosti, odráží úroveň jejího rozvoje i potřeby života.

O celém procesu výchovy, vzdělávání školství obecně rozhodují kulturní tradice, hodnotové normy, politické zájmy, životní úroveň, rodina... Do vzdělávací politiky států se promítají tyto vlivy a tendence a z tohoto základu se vymezují cíle vzdělání dané společnosti, obsah a učivo. Vzhledem k těmto skutečnostem pojem kurikulum je též výrazem pro propojování různých koncepcí a sblížování odlišných tradic a kultur.

Kurikulum jako termín doplňuje termíny – učební plán, učební osnovy, cíle a výsledky učení – navzájem je spojuje a včleňuje do obecnější roviny. Můžeme tedy kurikulum chápat jako obsah vzdělání (učivo) v širším slova smyslu a proces jeho osvojování, jako veškerou zkušenost žáka (učícího se), kterou získává ve školském (vzdělávacím) prostředí, a činností, které jsou propojeny s jeho osvojováním a hodnocením. V souladu s tím je obecným cílem středního odborného vzdělávání připravit žáka na úspěšný, smysluplný a odpovědný osobní, občanský

13 <http://www.nuov.cz/kurikulum/metodika-tvorby-skolnich-vzdelavacich-programu-sos-a-sou-1>

i pracovní život v podmínkách měnícího se světa. Obecné cíle, které jsou zároveň součástí požadovaných kompetencí absolventa, jsou uvedeny v charakteristice RVP.¹⁴ Výsledky učení představují dovednosti nezbytné pro úspěšné začlenění do pracovního života. Důraz je přitom namísto obsahu předmětů, které tvoří učební plán, kladen právě na definování výsledků učení, jež formují průběh vzdělávání.¹⁵

1.4 Modelování kurikula

Jak už bylo řečeno, konkrétní podoba kurikula vychází ze společenských potřeb a úrovně kultury dané společnosti. V počátcích lidských společností primárně učení vedlo k dovednostem k zachování života. Prvořadým úkolem vzdělávání potomků bylo porozumění s přírodou, lov, zajištění základních potřeb k přežití, ale i k obraně jednotlivce, kmene, určitého společenství. Rozsah poznatků ve vědomí jednotlivce prováděl sám život. Nárůst vědění, určité poznatkové okruhy, osamostatnění jednotlivých profesí a specificky oddělení možností vzdělání vedlo ke společenské hierarchizaci.

Dnešní moderní společnost usiluje o zpřístupnění všeho poznání všem. Vzhledem k objemu vědění musí kurikulum rozlišovat poznatky nezbytné, důležité oddělit od méně podstatných. Otázkou je, podle jakých kritérií postupovat a kdo je k tomu kompetentní.

Model kurikula podle P. H. Phenixe je založen na edukačních cílech odvozených z lidské povahy. Člení kurikulum na oblast symbolickou (mateřský jazyk, cizí jazyky, matematika), empirickou (tělesná výchova, přírodní a sociální vědy), estetickou (hudba, výtvarná výchova, literatura), synnoetickou (psychologie, pedagogika), etickou (etika, morální filozofie náboženství) a synoptickou (filozofie, náboženství, historie).

Kurikulum ve svém pojetí zdůrazňuje aktuální potřeby společnosti a reálné podmínky práce školy. Reflektuje aktuální stav společnosti, který se promítá do činnosti školy. Evropské pojetí kurikula svým obsahem odráží úroveň evropské kultury a do popředí se dostávají aktivity a zkušenosti žáků a proces jejich učení. Kurikulum není záležitost statická, ale je dynamickým procesem, který se mění a přetváří. Modely kurikula dělíme na model fundamentální, konstitutivní a realizovaný.¹⁶

14 RVP 34-53-H/01 Reprodukční grafík

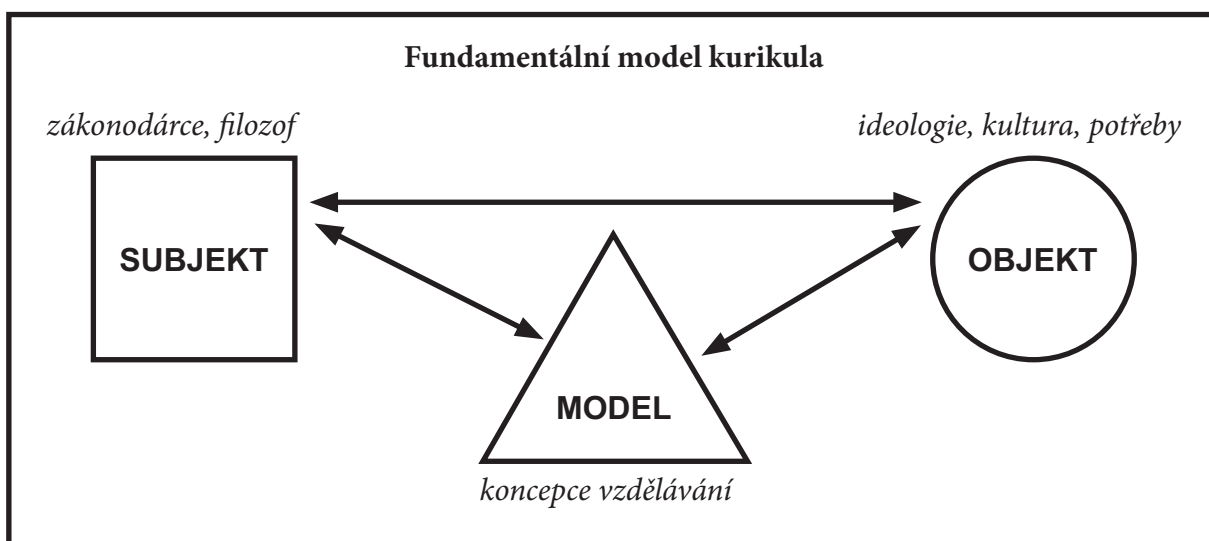
15 <http://www.nuv.cz/uploads/Periodika/ZPRAVODAJ/2016/Zp1602pI.pdf>

16 MAŇÁK, Josef, JANÍK, Tomáš, ŠVEC, Vlastimil. Kurikulum v současné škole, Brno 2008, ISBN 978-80-7315-175-1

1.4.1 Modely kurikula

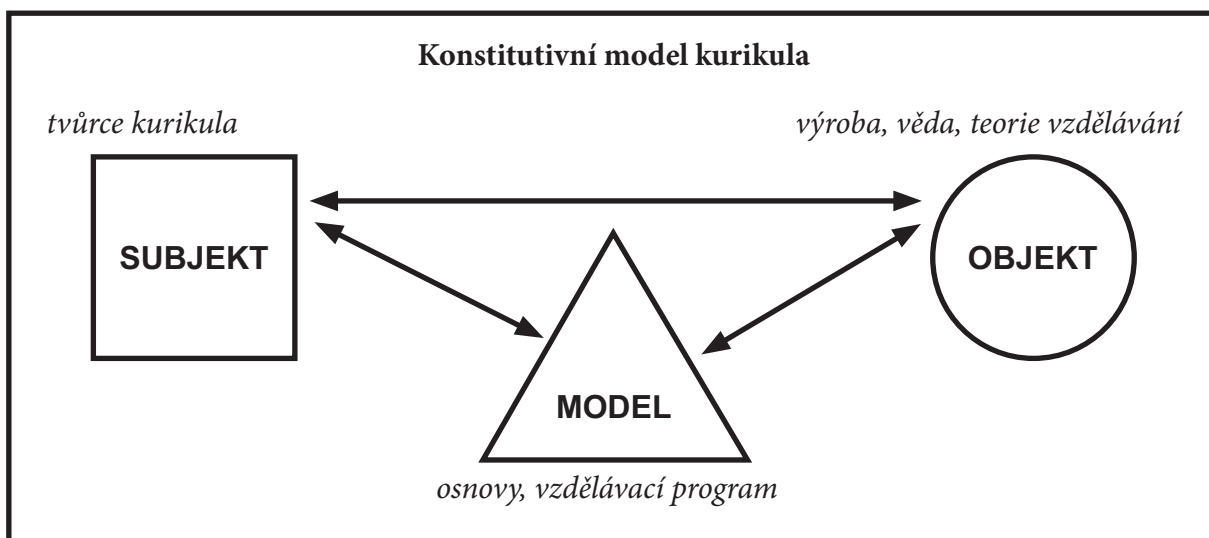
Model jako termín je používán jako synonymum k výrazům – koncepce, teorie, schéma, typ, příklad, vzor, ideál, předloha, napodobenina reálného objektu, prototyp; matematický popis. V metodologickém pojetí je model spojovacím článkem mezi realitou, hypotézou a teorií. Z obecného pohledu se model definuje jako „*objekt určité povahy, který je schopen zastoupit zkoumaný objekt, aby jeho studium poskytovalo novou informaci o tomto objektu*“.¹⁷ Grafické znázornění modelu ukazuje podíl poznávajícího subjektu a poznávaného objektu (určitý jev).

Fundamentální model kurikula (tzn, že pod model můžeme zahrnout různé koncepce či pojetí, ale nejsou to synonyma) – subjekt je tvůrce (filozof, badatel), ideově vymezuje obsah vzdělání na základě společenské situace, kultury, ideologie, cílů edukačního procesu. Formuluje požadavky na ideál osobnosti – dědictví antiky, její židovsko-křesťanská transformace a vliv osvícenských idejí.

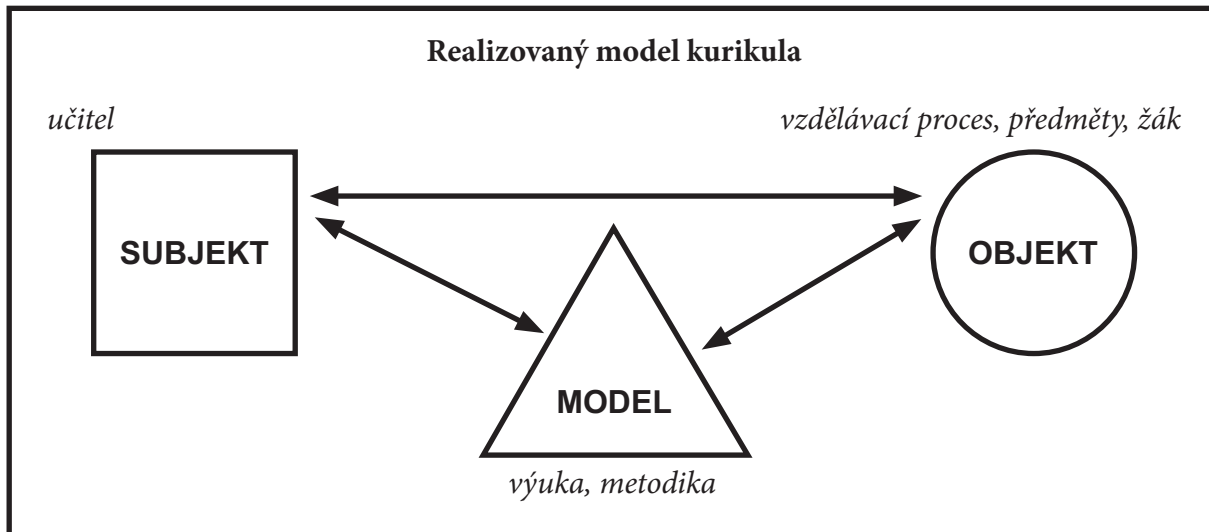

Konstitutivní model kurikula – stanoví (konstituuje) konkrétní požadavky na vzdělání v dané společenské situaci. Subjektem je organizátor (státní orgán, odborná komise, manažer, politik), je ovlivněn určujícím kulturním klimatem a zvažuje společenské cíle, podmínky, zájmy, potřeby, navrhuje a prosazuje odpovídající kurikulum v rámci vzdělávacího systému. Tvorba modelu se odvíjí od národních tradic, ekonomických podmínek společnosti, kulturní úrovně. S postupujícím vývojem mezinárodní spolupráce se rozdíly vzniklé odlišným vývojem vyrovnávají. Obsahem modelu jsou druhy, formy, stupně vzdělávání, výchovně-vzdělávací cíle, učební plány, učební osnovy, normativy. Prostřednictvím učebních osnov ovlivňuje edukační práci učitelů a následně učení žáků. Platnost je zajištěna zákonem, učitel se na jeho vývoji nepodílí.

¹⁷ ŠTOFF 1960, cit. podle Bacíka 1977, s. 323

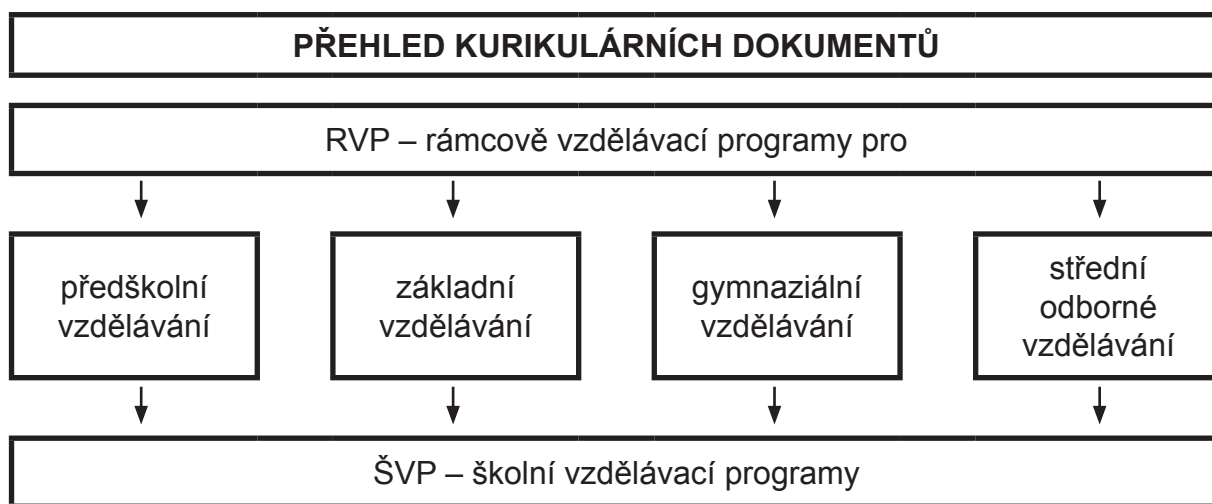
Realizovaný model kurikula – subjektem je učitel, který je realizátorem koncepcí přijatých společností. Objektem je edukační situace, vyučovací předmět, učivo a hlavně žák. Učitel vychází z modelu fundamentálního, respektuje model konstitutivní a na jejich základě konstruuje model realizovaný – přípravy na výuku.¹⁸

¹⁸ MAŇÁK, Josef, JANÍK, Tomáš, ŠVEC, Vlastimil. Kurikulum v současné škole, Brno 2008, ISBN 978-80-7315-175-1

2 Kurikulární dokumenty

Kurikulární dokumenty rozlišují dvě úrovně v ČR – státní a školní. Státní úroveň zahrnuje rámcově vzdělávací programy (RVP) pro jednotlivé stupně a obory. Do školní úrovně spadají školní vzdělávací programy (ŠVP). Rámcové i školní vzdělávací programy jsou veřejné dokumenty přístupné pro pedagogickou i nepedagogickou veřejnost. Dokumenty vymezují a popisují program vzdělávání.

2.1 Národní program rozvoje vzdělávání – Bílá kniha

Dokument formuje vládní strategii v oblasti vzdělávání v podobě myšlenkových východisek, obecných záměrů a rozvojových programů směřodatných pro vývoj vzdělávací soustavy. Strategie odráží celospolečenské zájmy a dává konkrétní podněty k práci škol. Zároveň je otevřeným materiálem, který by měl být v pravidelných intervalech kriticky zkoumán a v souladu se změnami společenské situace revidován a obnovován.¹⁹

Česká Bílá kniha je pojata jako systémový projekt, formulující myšlenková východiska, obecné záměry a rozvojové programy, které mají být směřodaté pro vývoj vzdělávací soustavy ve střednědobém horizontu a to pro předškolní, základní, střední, vyšší odborné a jiné vzdělávání (školský zákon). Dokument zdůrazňuje změnu cílů a obsahu vzdělávání – systém úrovní vzdělávacích programů s vymezením nezbytného společného jádra. Hlavní zásady kurikulární politiky státu určuje státní program vzdělávání (národní kurikulum), další centrální úroveň je zpracována v rámcových vzdělávacích programech, od kterých se odvíjejí školní vzdělávací programy, zohledňující konkrétní podmínky na školách. Vzdělávací soustava se zaměřuje na cíle:²⁰

¹⁹ <http://www.vzdelavani2020.cz/narodni-program-vzdelavani-cr-bila-kniha.html#>

²⁰ http://www.nuv.cz/uploads/nuv/strategie/Bila_kniha_2001.pdf

Rozvoj lidské individuality – péče o uchování fyzického a psychického zdraví, tedy kultivaci a podporu seberealizace každého jedince a maximální uplatnění jeho schopností.

Zprostředkování historicky vzniklé kultury společnosti – obsaženo ve vědách, technice, umění, pracovních dovednostech, uchování a rozvíjení národní, jazykové a kulturní identity, zejména ochranou kulturního dědictví.

Ochrana životního prostředí ve smyslu zajištění udržitelného rozvoje společnosti – životně důležitá podmínka uchování kontinuity lidské společnosti a její kultury

Posilování soudržnosti společnosti – vzdělávací soustava jako integrující síla, sdílené hodnoty a společných tradic, zajištění rovného přístupu ke vzdělávání, vyrovnáváním nerovností sociálního a kulturního prostředí i všech znevýhodnění daných zdravotními, etnickými či specificky regionálními důvody a podporou demokratických, výchova k lidským právům a multikulturalitě

Podpora demokracie a občanské společnosti – soudnost, kriticky a nezávisle myslící občan, s vědomím vlastní důstojnosti a s respektem k právům a svobodám ostatních, utváření kritického vztahu k šíření informací a postojů prostřednictvím médií (tzv. mediální výchova).

Výchova k partnerství, spolupráci a solidaritě v evropské i globalizující se společnosti – život bez konfliktů a negativních postojů ve společenství lidí, jiných národů, jazyků, menšin a kultur, schopenost přijmout a respektovat odlišnosti mezi lidmi a kulturami dnešního propojeného světa

Zvyšování konkurenceschopnosti ekonomiky a prosperity společnosti – rozvoj lidských zdrojů, svými funkcemi vzdělávací soustava ovlivňuje kvalifikaci, pružnost a přizpůsobivost pracovní síly, schopnost inovace a změny, rozvíjení a využívání nových technologií, úroveň řízení.

Zvyšování zaměstnatelnosti – schopnost nalézat zaměstnání a trvale se uplatňovat na trhu práce, i v zahraničí – zejména v Evropě, všeobecné i odborné vzdělávání, tvořivost, iniciativa, samostatnost a odpovědnost, možnost celoživotního vzdělávání, pro 21. století zejména vzdělávání zaměřené na uplatnění v informační společnosti, na schopnost práce s moderními informačními a komunikačními technologiemi, schopnost vyhledávat informace, kriticky myslet.²¹

V roce 2014 byla Bílá kniha nahrazena Strategií vzdělávání 2020. Dokument obsahuje tři klíčové priority: snižování nerovnosti ve vzdělávání, podpora kvalitní výuky učitele (zavedení kariérního systému), odpovědné a efektivní řízení vzdělávacího systému.²²

21 http://www.nuv.cz/uploads/nuv/strategie/Bila_kniha_2001.pdf

22 <http://www.msmt.cz/ministerstvo/strategie-vzdelavaci-politiky-2020>

STRATEGIE VZDĚLÁVACÍ POLITIKY ČESKÉ REPUBLIKY DO ROKU 2020

<p>Dlouhodobý záměr vzdělávání a rozvoje vzdělávací soustavy České republiky na období let 2015–2020</p>	<p>Rámec rozvoje vysokého školství do roku 2020</p> <p>Dlouhodobý záměr vzdělávací a vědecké, výzkumné, vývojové a inovační, umělecké a další tvůrčí činnosti pro oblast vysokých škol na léta 2016–2020</p>	<p>Strategie digitálního vzdělávání</p>	<p>Datová informační politika resortu školství</p>
<p>Akční plán inkluzivního vzdělávání 2016–2018 2019–2020</p>	<p>Aktualizace Dlouhodobého záměru vzdělávací a vědecké, výzkumné, vývojové a inovační, umělecké a další tvůrčí činnosti pro oblast vysokých škol na léta 2016–2020 (každoročně)</p>		

Hierarchie strategických dokumentů ČR pro oblast vzdělávání (stav platný od roku 2016) ²³

²³ http://www.msmt.cz/uploads/Strategie_2020_web.pdf

2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Národní program rozvoje vzdělávací soustavy (Bílá kniha)							Strategie vzdělávací politiky ČR do r. 2020						
				Dlouhodobý záměr pro oblast vysokých škol (2011–2015)				Rámec rozvoje vysokého školství do roku 2020					
								Dlouhodobý záměr pro oblast vysokých škol (2016–2020)					
Strategie celoživotního učení							Dlouhodobý záměr vzdělávání a rozvoje vzdělávací soustavy ČR (2015–2020)						
				Dlouhodobý záměr vzdělávání a rozvoje vzdělávací soustavy ČR									
Strategie prevence rizikových projevů chování u dětí a mládeže v působnosti resortu MŠMT													
(Akční plán realizace) Koncepce včasné péče o děti ze sociálně znevýhodňujícího prostředí													
Strategie vzdělávání pro udržitelný rozvoj													
Koncepce péče o mimořádně nadané děti a žáky pro období 2009–2013													
Koncepce rozvoje informačních a komunikačních technologií ve vzdělávání							Strategie digitálního vzdělávání						
Koncepce státní politiky pro oblast dětí a mládeže na období 2007–2013							Datová informační politika resortu školství						
							Koncepce podpory mládeže na období 2014–2020						
				Aktualizace Dlouhodobého záměru pro oblast vysokých škol na rok					Aktualizace Dlouhodobého záměru pro oblast vysokých škol na rok				
				2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Národní akční plán inkluziv. vzdělávání				Akční plán k výkonu rozsudku D.H.					Akční plán inkluzivního vzdělávání 2016–2018			Akční plán inkluzivního vzdělávání 2019–2020	
Akční plán podpory odborného vzdělávání													

Návaznosti mezi existujícími a připravovanými strategickými dokumenty²⁴

24 http://www.msmt.cz/uploads/Strategie_2020_web.pdf

ZASTŘEŠUJÍCÍ KURIKULÁRNÍ DOKUMENT									
Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání RVP PV	Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání RVP ZV	Rámcový vzdělávací program pro základní školu speciální RVP ZSŠ	Rámcové vzdělávací programy pro střední vzdělávání RVP G RVP GSP RVP DG RVP SOV	Ostatní rámcové vzdělávací programy RVP ZUV RVP JŠ	Vzdělávací programy vyšších odborných škol	Bakalářské studijní programy vysokých škol	Magisterské studijní programy vysokých škol	Doktorské studijní programy vysokých škol	Národní soustava kvalifikací
Školní vzdělávací programy									Kvalifikační a hodnotící standardy profesních kvalifikací

Soustava kurikulárních dokumentů (stav platný v roce 2020)²⁵

2.1.1 Předškolní vzdělávání

Rodiče nesou za výchovu a vzdělávání dětí hlavní odpovědnost, protože oni jsou jejich prvními učiteli. Institucionální předškolní vzdělávání podporuje výchovné působení rodiny, doplňuje je o specifické podněty, rozvíjí je a obohacuje – děti získávají sociální zkušenosti, základní poznatky o životě kolem sebe, první podněty pro pokračující vzdělávání a celoživotní učení. Dětem jsou vytvořeny podmínky pro jejich rozvoj a vzdělávání. Předškolní vzdělávání je dnes organizováno v mateřských školách pro děti od tří do šesti let a není povinné, uvažuje se o povinném posledním ročníku.

2.1.2 Základní vzdělávání

Vzdělávání na prvním a druhém stupni základních škol je povinnou vzdělávací etapou, které se účastní každé dítě v ČR – vytváří základ pro celoživotní učení u celé populace.

Z tohoto důvodu jsou pro další rozvoj osobnosti jedince velice důležité body – vzdělávací příležitosti, vytvořené prostředí pro vzdělávání, způsob motivace k učení a rozvíjení osobnosti každého žáka, příprava na soužití a spolupráci s druhými, vybavení pro osobní život a zaměstnání i pro adaptaci v současném dynamickém světě.

2.1.3 Střední všeobecné a střední odborné vzdělávání

Rozlišujeme tři základní skupiny vzdělávacích programů středního vzdělávání. Všeobecně vzdělávací programy, odborné programy ukončené maturitní zkouškou a odborné programy ukončené výučním listem. Máme vytvořený otevřený a transparentní systém středoškolského vzdělávání, který zahrnuje do jisté míry prostupné, popř. na sebe navazující, vzdělávací programy, s různým podílem všeobecné a odborné, teoretické a praktické složky vzdělávání.

²⁵ http://www.msmt.cz/uploads/Strategie_2020_web.pdf

Pro značnou část populace střední školou vzdělávání nekončí, je důležité vytvořit základy pro celoživotní učení a pro občanské i pracovní uplatnění ve společnosti.²⁶

2.2 Rámcový vzdělávací program

2.2.1 Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání

Předškolní vzdělávání v sobě zahrnuje aspekty výchovné i vzdělávací – zajištění zdravého rozvoje a prospívání každého dítěte, jeho učení, socializace i společenské kultivace. RVP PV vymezuje hlavní požadavky, podmínky a pravidla pro vzdělávání dětí předškolního věku. Tato pravidla jsou závazná pro předškolní vzdělávání v mateřských školách, v mateřských školách s programem upraveným podle speciálních potřeb dětí a v přípravných třídách základních škol. RVP PV stanovuje elementární vzdělanostní základ, na který může navazovat základní vzdělávání. Představuje zásadní východisko pro tvorbu školních vzdělávacích programů i jejich uskutečňování.²⁷

2.2.2 Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání

RVP ZV navazuje svým pojetím a obsahem na RVP PV a je východiskem pro koncepci rámcových vzdělávacích programů pro střední vzdělávání. Vymezuje vše, co je společné a nezbytné v povinném základním vzdělávání žáků, včetně vzdělávání v odpovídajících ročnících víceletých středních škol. Specifikuje klíčové kompetence, kterých by měli žáci dosáhnout na konci základního vzdělávání. Vymezuje vzdělávací obsah – očekávané výstupy a učivo. Zařazuje jako závaznou součást základního vzdělávání průřezová témata. Smyslem stanovených standardů pro základní vzdělávání je pomáhat při dosahování cílů stanovených v RVP ZV. Komplexní přístup k realizaci vzdělávacího obsahu, možnost jeho vhodného propojování, volba různých vzdělávacích postupů, metod a forem výuky. Umožňuje modifikaci vzdělávacího obsahu, rozsahu a zaměření výuky, metod práce a zařazení dalších podpůrných opatření pro vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami, žáků nadaných a mimořádně nadaných. Je podkladem pro všechny střední školy při stanovování požadavků přijímacího řízení pro vstup do středního vzdělávání.²⁸

26 http://www.nuv.cz/uploads/nuv/strategicke/Bila_kniha_2001.pdf

27 http://www.nuv.cz/uploads/nuv/strategicke/Bila_kniha_2001.pdf

28 http://www.nuv.cz/uploads/nuv/strategicke/Bila_kniha_2001.pdf

2.2.3 Rámcový vzdělávací program pro střední odborné vzdělávání

RVP jsou veřejně přístupné dokumenty pro pedagogickou i nepedagogickou veřejnost. Jako otevřené dokumenty mohou být po určitém období platnosti (případně podle potřeby) inovovány.

Počáteční příprava na budoucí povolání a tedy střední odborné vzdělávání jako takové v ČR probíhá v rámci vzdělávacích programů středního vzdělávání na středních odborných školách (SOŠ), středních odborných učilištích (SOU) a konzervatořích. Tyto školy poskytují žákům počáteční odborné vzdělávání, tedy vědomosti, dovednosti a kompetence potřebné pro výkon povolání, které jim umožňují kvalifikovaně se uplatnit se na trhu práce. Stejně tak se na středních školách rozvíjí všeobecné vědomosti, dovednosti a klíčové kompetence potřebné pro jejich soukromý, občanský a pracovní život. Zároveň je kladen důraz pro další celoživotní vzdělávání, které zahrnuje všechny možnosti učení – ať už v tradičních vzdělávacích institucích v rámci vzdělávacího systému či mimo ně a chápe je jako jediný propojený systém. Tento systém umožňuje rozmanité přechody mezi vzděláváním a zaměstnáním a umožňuje získávat kvalifikace a kompetence různými cestami a kdykoli během života. Na středních odborných školách vzdělávání probíhá ve čtyřletých vzdělávacích programech ukončených maturitní zkouškou, nebo ve dvouletých programech nástavbového studia pro absolventy tříletých oborů vzdělání s výučním listem. Dále také poskytují odborné vzdělání s maturitní zkouškou ve zkráceném dvouletém studiu pro uchazeče, kteří již získali střední vzdělání s maturitní zkouškou v jiném oboru vzdělání. Absolventi těchto vzdělávacích programů se mnoho dále vzdělávat na vysokých a vyšších odborných školách.

Rámcové vzdělávací obory středního odborného vzdělávání se třídí podle kategorií soustavy oborů vzdělání a tvoří své ŠVP v souladu s RVP vydanými MŠMT pro všechny obory středního odborného vzdělávání: J, E, H, LO, M, Konzervatoře, nástavbové studium.

Obory J – vzdělání poskytující střední vzdělání (bez výučního listu a maturitní zkoušky). Délka a forma vzdělávání – 2 roky v denní formě vzdělávání. Dosažený stupeň vzdělání – střední vzdělání. Vzdělávání se ukončuje závěrečnou zkouškou; dokladem o dosažení stupně vzdělání je vysvědčení o závěrečné zkoušce.

Obory E – dvouleté a tříleté obory vzdělání poskytující střední vzdělání s výučním listem (určené hlavně pro žáky se zdravotním postižením nebo zdravotním znevýhodněním; jsou koncipovány s nižšími nároky v oblasti všeobecného i obecně odborného vzdělání; absolventi jsou připraveni pro výkon jednoduchých prací v rámci dělnických povolání)

Obory H – vzdělání poskytující střední vzdělání s výučním listem

Obory L, M, Konzervatoře – vzdělání poskytující střední vzdělání s maturitní zkouškou.²⁹

29 <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2010-211>

2.2.4 Funkce rámcových vzdělávacích programů středního odborného vzdělávání

RVP pro střední odborné vzdělávání jsou státem vydané pedagogické (kurikulární) dokumenty, které vymezují závazné požadavky na vzdělávání v jednotlivých stupních a oborech vzdělání. Jedním z nejdůležitějších bodů jsou výsledky vzdělávání, kterých má žák v závěru vzdělávání dosáhnout. Dokument dále vymezuje obsah vzdělávání, základní podmínky realizace vzdělávání a pravidla pro tvorbu školních vzdělávacích programů. RVP jsou závaznými dokumenty pro všechny školy poskytující střední odborné vzdělávání. Tyto školy jsou povinny RVP respektovat a rozpracovat je do svých ŠVP.

RVP pro střední odborné vzdělávání usilují o vytvoření pluralitního vzdělávacího prostředí a podporu pedagogické samostatnosti škol, vymezují pouze požadované výstupy (výsledky vzdělávání) a nezbytné prostředky pro jejich dosažení. Způsob realizace vymezených požadavků ponechávají na školách. Dalšími kroky funkcí RVP je úsilí o lepší uplatnění absolventů středního odborného vzdělávání na trhu práce, jejich připravenost pro další vzdělávání, (případně schopnost další rekvalifikace). Kvalitu života zlepšuje i schopnost vést kvalitní osobní i občanský život. RVP usilují o zvýšení kvality a účinnosti středního odborného vzdělávání.³⁰

2.2.5 Pojetí rámcových vzdělávacích programů

RVP jsou zpracovány pro jednotlivé obory vzdělání zařazené v nové soustavě oborů vzdělání. Pro každý samostatný obor vzdělání existuje zvláštní RVP. Struktura RVP vychází z požadavků na RVP vymezených ve školském zákoně. RVP mají 12 kapitol, z nichž některé jsou společné pro všechny. Vzdělávání vymezené v RVP odborného vzdělávání vychází ze čtyř cílů vzdělávání pro 21. století formulovaných komisí UNESCO – učit se poznávat, učit, se učit, učit se být, učit se žít s ostatními a navazuje na cíle a obsah vzdělávání stanovené RVP základního vzdělávání. Požadavky na odborné vzdělávání a způsobilosti (kompetence) absolventů vycházejí z požadavků trhu práce popsanych v profesních profilech a kvalifikačních standardech. RVP stanovují především výsledky vzdělávání – co má žák umět a být schopen na určité úrovni odpovídající jeho předpokladům prokázat.

Tedy učivo není cílem vzdělávání, ale prostředkem k dosažení požadovaných výsledků – dosavadní učební dokumenty vymezovaly obecné cíle vzdělávání, zejména učivo (obsah vzdělání), které se měli žáci naučit.

Při zpracovávání RVP bylo důležité hledisko srovnatelnosti úrovně odborného vzdělávání a přípravy všech absolventů a aby zároveň bylo škole umožněno reagovat na potřeby trhu práce.

30 34-53-H/01 Reprodukční grafik

Současně RVP kladou důraz na význam všeobecného vzdělání pro rozvoj žáků a na jeho průpravnou funkci pro odborné vzdělávání a pro získání kompetencí potřebných k výkonu povolání. Všeobecné vzdělávání je důležité pro celoživotní vzdělávání (učení), pro porozumění současným jevům ve společnosti i rychlému vývoji vědy a techniky a pro přizpůsobení se měnícím se životním i pracovním podmínkám.

Požadavky na odborné vzdělávání a způsobilosti (kompetence) absolventů vycházejí z požadavků trhu práce popsanych v profesních profilech a kvalifikačních standardech, na jejichž zpracování se podíleli představitelé zaměstnavatelů. RVP stanovují průřezová témata (Občan v demokratické společnosti, Člověk a životní prostředí, Člověk a svět práce, Informační a komunikační technologie), která plní zejména výchovnou a motivační funkci.³¹

2.2.6 Vymezení pojmů

V RVP je vzdělávání vymezeno prostřednictvím vzdělávacích cílů, kompetencí a výsledků vzdělávání a k nim se vztahujícího obsahu vzdělávání.

Cíle vzdělávání, výsledky vzdělávání – vyjadřují společenské požadavky na celkový vzdělanostní a osobnostní rozvoj žáků. Vymezují záměry výuky a její výstupy, výsledky. Zahrnují hodnoty a postoje, produktivní činnosti a praktické dovednosti, poznatky a porozumění. Vyjadřují, k čemu má vzdělávání směřovat, o co mají vyučující svou výukou usilovat. Jsou vyjádřeny na třech úrovních: jako obecné cíle středního vzdělávání, jako kompetence absolventa oboru vzdělání a jako výukové cíle – výsledky vzdělávání.

Obecné cíle vzdělávání – vyjadřují to, k čemu má vzdělávání směřovat, o co mají vyučující svou výukou usilovat.

Kompetence absolventa a výukové cíle – vyjádřeny z pozice žáka, uvádějí, jak žák umí na konci výuky získané vědomosti a dovednosti používat.

Kompetence – cílem vzdělávání není jen osvojení poznatků a dovedností, ale i vytváření způsobilostí potřebných pro život nebo výkon povolání, dovednosti, postoje a hodnotové orientace, které jsou předpokladem pro výkon žáka, kompetence se dělí na klíčové a odborné

Klíčové kompetence – soubor požadavků na vzdělání, zahrnující vědomosti, dovednosti, postoje a hodnoty, které jsou důležité pro osobní rozvoj jedince, aktivní zapojení do společnosti a pracovní uplatnění. Odvíjejí se od Evropského referenčního rámce klíčových kompetencí pro celoživotní vzdělávání a navazují na KK RVP ZV.

Odborné kompetence – vztahují se k výkonu pracovních činností a vyjadřují profesní profil absolventa oboru vzdělání, jeho způsobilosti pro výkon povolání.

31 RVP 34-53-H/01 Reprodukční grafik

Odvíjejí se od kvalifikačních požadavků na výkon konkrétního povolání a charakterizují způsobilost absolventa k pracovní činnosti. Tvoří je soubor odborných vědomostí, dovedností, postojů a hodnot potřebných pro výkon pracovních činností.

Obsah vzdělávání – prostředek k dosažení požadovaných kompetencí absolventa. Je vymezen formou kurikulárních rámců. Zahrnuje poznatky dovednosti a hodnoty z různých oblastí vzdělávání (např. komunikativní, osobnostní, společenské, profesní, informativní). Forma požadovaných výsledků vzdělávání a odpovídajícího učiva.

2.2.7 Cíle středního odborného vzdělávání

Obecným cílem středního odborného vzdělávání je připravit žáka na život v podmínkách měnícího se světa. K tomu dopomáhají čtyři základní pilíře:

Učit se poznávat – osvojit si ekonomické a právní povědomí, porozumět světu, pochopení nezbytnosti udržitelného rozvoje; osvojení si poznatků, pracovních postupů a nástrojů potřebných pro výkon povolání a pro uplatnění se na trhu práce; příprava na celoživotní se vzdělávání.

Učit se pracovat a jednat – využívat dovednosti, návyky a odbornosti v praxi.

Učit se být sebou – chápat vlastní individualitu, jednat v souladu s obecně přijímanými morálními hodnotami a osobní zodpovědností.

Učit se žít společně – učit se žít s ostatními, umět ve skupině jednat, být tolerantní, ale umět se i prosadit.

2.2.8 Kompetence absolventa

V souladu s cíli středního odborného vzdělávání v oboru směřuje k tomu, aby si žáci v návaznosti na základní vzdělávání vytvořili následující klíčové a odborné kompetence (na úrovni odpovídající jejich schopnostem a studijním předpokladům).

2.2.8.1 Klíčové kompetence

Kompetence k učení – směřují k tomu, aby absolventi byli schopni efektivně se učit, vyhodnocovat dosažené výsledky a pokrok a reálně si stanovovat potřeby a cíle svého dalšího vzdělávání. Absolventi by měli mít pozitivní vztah k učení a vzdělávání; ovládat různé techniky učení, umět si vytvořit vhodný studijní režim a podmínky; uplatňovat způsoby práce s textem, umět efektivně vyhledávat a zpracovávat informace; chápat mluvené projevy, pořizovat si poznámky.

Kompetence k řešení problémů – schopnost samostatně řešit běžné pracovní i mimo-pracovní problémy. Absolventi by měli porozumět zadání úkolu, určit jádro problému, získat informace potřebné k řešení problému, navrhnout způsob řešení, vyhodnotit a ověřit správ-

nost zvoleného postupu a dosažené výsledky; volit prostředky a způsoby (pomůcky, studijní literaturu, metody a techniky) vhodné, spolupracovat při řešení problémů s jinými lidmi (týmové řešení).

Komunikativní kompetence – schopnost vyjadřovat se v písemné i ústní formě v různých učebních, životních i pracovních situacích, formulovat své myšlenky srozumitelně a souvisle, v písemné podobě přehledně a jazykově správně

Personální a sociální kompetence – absolventi by měli být připraveni stanovit si přiměřené cíle osobního rozvoje v oblasti zájmové i pracovní, pečovat o své zdraví, spolupracovat s ostatními, vytvářet mezilidské vztahy – chápat důsledky svého jednání a chování, stanovovat si cíle a priority podle svých osobních schopností

Občanské kompetence a kulturní povědomí – vzdělávání směřuje k tomu, aby absolventi uznávali hodnoty a postoje podstatné pro život v demokratické společnosti a dodržovali je, jednali v souladu s udržitelným rozvojem a podporovali hodnoty národní, evropské i světové kultury

Kompetence k pracovnímu uplatnění a podnikatelským aktivitám – schopnost optimálně využívat svých osobnostních a odborných předpokladů pro úspěšné uplatnění ve světě práce, pro budování a rozvoj své profesní kariéry a s tím související potřebu celoživotního učení, odpovědný postoj k vlastní profesní budoucnosti, uvědomovat si význam celoživotního učení a být připraveni přizpůsobovat se měnícím se pracovním podmínkám.

Matematické kompetence – schopnost funkčně využívat matematické dovednosti v různých životních situacích.

Kompetence využívat prostředky informačních a komunikačních technologií a pracovat s informacemi – schopnost práce s osobním počítačem a jeho základním a aplikačním programovým vybavením, ale i s dalšími prostředky ICT a využívali adekvátní zdroje informací a efektivně pracovali s informacemi, uvědomovat si nutnost posuzovat rozdílnou věrohodnost různých informačních zdrojů a kriticky přistupovat k získaným informacím, být mediálně gramotní.³²

2.2.8.2 Odborné kompetence

Kvalifikační požadavky (resp. kompetence) jsou definicí pro jednotlivou kvalifikaci. Každá kvalifikace, tedy způsobilost pro určité profesní uplatnění se skládá z jednotlivých kompetencí (způsobilostí).

32 RVP 3453L01 Reprodukci grafik pro media

Odborné kompetence (způsobilosti) – určují, co by pracovník měl umět po odborné stránce. Zahrnují „činnostní“ a „předmětnou“ (znalostní) dimenzi. Požadované jsou znalosti i z dalších odborných disciplín, souvisejících s oborem, a aplikaci těchto znalostí. Tyto kompetence jsou přiřazeny k určité kvalifikační úrovni.

Obecné (průřezové, nadoborové, přenositelné) kompetence (způsobilosti) – určují zvládnutí oblastí mimo svoji odbornost (týmová práce, rozhodování, analyzování problémů,...) a nejsou vyžadovány ve stejné úrovni náročnosti.³³

2.3 Školní vzdělávací programy

Školní vzdělávací programy (ŠVP) vytváří každá škola (základní, střední a mateřská škola) sama podle zásad stanovených v příslušném rámcově vzdělávacím programu (RVP). V rámcově vzdělávacích programech jsou charakterizovány klíčové kompetence, vzdělávací oblasti, průřezová témata a rámcový učební plán. Tyto zásady jsou směrodatné pro tvorbu školních vzdělávacích programů a jejich konečná podoba musí být v souladu s příslušným RVP. Tvorba ŠVP je záležitostí celého učitelského sboru. Vedoucí úlohu má ředitel školy a koordinátor. Jedná se o týmovou práci, diskuzi, analýzu materiálů, využití příslušného RVP, manuálu, učebnice, osnovy a přípravy učitelů. Učitelé se musí seznámit s koncepcí klíčových kompetencí v RVP a uvážit, jestli vzdělávání směřuje k rozvoji klíčových kompetencí žáků. Transformace RVP do ŠVP zahrnuje složku obsahovou a procesuální. Legislativně je zakotven v zákoně číslo 561/2004 Sb. (školský zákon). Učitelé mohou profilovat svoji školu a tím ji odlišit od jiných škol, formulovat vlastní představy o podobě vzdělávání na své škole. Žáci si mohou vybrat školu, která nejlépe vyhovuje jejich požadavkům, kde se budou vzdělávat z jejich pohledu efektivněji. V charakteristice ŠVP objasňuje škola celkové pojetí vzdělávání v daném ŠVP, vyjadřuje společné výchovné a vzdělávací principy a strategie.³⁴

Systém tvorby vzdělávacích programů je jedním článkem v celé kurikulární reformě. Navazují na něj změna procesu výuky a její modernizace s cílem zlepšit kvalitu vzdělávání, včetně lepší připravenosti žáků na život v 21. století.

ŠVP charakterizují následující údaje:

1. Identifikační údaje
2. Profil absolventa
3. Charakteristika školy
4. Charakteristika ŠVP
5. Učební plán, 6. Přehled rozpracování RVP do ŠVP

³³ <http://www.nuv.cz/nsk2/kvalifikacni-pozadavky>

³⁴ <http://www.nuov.cz/kk-a-tvorba-svp>

7. Učební osnovy

8. Spolupráce se sociálními partnery

Popis celkového pojetí vzdělávání daného programu, organizace výuky, způsob, strategie a jednotnost hodnocení žáků, integraci (jak s integrovanými žáky pracovat, vzdělávací potřeby, podmínky pro přijímací řízení, způsob ukončení vzdělávání, předmětová a metodická komise.

2.3.1 Profil absolventa

V obecné rovině profil absolventa vymezuje očekávané výstupy, tedy to co má žák znát a umět, kterými kompetencemi má po ukončení vzdělávání skutečně disponovat. V profilu je také uveden způsob ukončení studia, uplatnění absolventa, klíčové a odborné kompetence.³⁵

Tvorba profilu absolventa v ŠVP by měla stanovit požadavky na klíčové kompetence a jejich formulace pro výsledky vzdělávání. Tedy určit výsledky vzdělávání a zdůraznit jednotlivé klíčové kompetence, které jsou nejdůležitější pro danou profesní přípravu.³⁶

2.3.2.2 Klíčové (profilové) kompetence

Kompetence vyjadřují způsobilost k jednání, k činnosti, ne jen pouhé znalosti, jedná se o způsobilosti absolventa při výstupu ze školy (pokud jsou obsaženy v profilu absolventa). Kompetence se vzájemně prolínají a doplňují. Nedílnou součástí jsou kompetence vyjadřující postoje, hodnoty a způsob jednání.³⁷

Kompetence k učení

Kompetence k řešení problémů

Komunikativní kompetence

Personální a sociální kompetence

Občanské kompetence a kulturní povědomí

Kompetence k pracovnímu uplatnění a podnikatelským aktivitám

Matematické kompetence

Kompetence využívat prostředky informačních a komunikačních technologií a pracovat s informacemi

35 MAŇÁK, Josef, JANÍK, Tomáš, ŠVEC, Vlastimil. Kurikulum v současné škole, Brno 2008, ISBN 978-80-7315-175-1

36 <http://www.nuov.cz/kk-a-tvorba-svp>

37 KAŠPAROVÁ, Jana a kol. Metodika tvorby školních vzdělávacích programů, Národní ústav vzdělávání 2007, Praha, ISBN 978-80-85118-12-4

2.4 Vztah RVP – ŠVP – Profil absolventa – Klíčové kompetence

Kurikulum není jenom suchý pojem, je to živá, tvořivá forma, která se prolíná celým systémem kurikulární transformace. Dřívější forma učebních osnov obsahovala soupis učiva, které mělo být probráno všemi žáky a i tedy osvojeno a pochopeno. Nebyl určen standard pro minimální úroveň znalostí a dovedností společný všem žákům. Rámcové vzdělávací programy obsah vzdělávání popisují formou očekávaných výsledků určujících úroveň znalostí a dovedností, které by měli zvládnout všichni žáci a uvádějí učivo jako prostředek k dosažení očekávaných výstupů. V RVP jsou uvedeny počty povinných vyučovacích hodin, které učivo je povinné, stejně tak rozhodnutí o průřezových tématech. RVP jsou součástí kurikulární reformy, kdy zadavatelem je stát a MŠMT ČR. Zásadním principem vytváření ŠVP není „mít hotovo“, ale vytvořit dokument vyhovující potřebám učitelů, žáků. Pouze škola sama zná potřeby žáků, které vzdělává – úroveň intelektu, potřebné pomůcky, materiální i nemateriální prostředky pro výuku daného předmětu, případně oboru. Při tvorbě ŠVP je nutno dodržovat vymezené struktury vymezené v RVP. Princip dvoustupňového kurikula, tzn. rámcové (národní) kurikulum a kurikulum na úrovni školy, se uplatňuje v mnoha evropských zemích. Mezi země, jejichž koncepce vzdělávání je České republice patrně nejbližší, patří například Rakousko, Slovinsko, Maďarsko, Nizozemí, Belgie nebo severské státy. Obecně lze ale říci, že podobný model – s národními specifiky – se uplatňuje jako současný trend ve většině definování vědomostí, dovedností a postojů, vzdělávacích oblastí apod., se uplatňuje ve většině států Evropy.³⁸

V profilu absolventa ŠVP by měly být požadavky na rozvoj klíčových kompetencí formulovány v rámci uváděných výsledků vzdělávání. V charakteristice ŠVP objasňuje škola celkové pojetí vzdělávání v daném ŠVP, vyjadřuje společné výchovné a vzdělávací principy a strategie, na kterých se pedagogové dohodli v přípravné fázi tvorby ŠVP. Škola by měla využívat široké škály metod a forem práce směřujících k vytváření a upevňování vhodných osobnostních i pracovních návyků, postojů a dovedností, které žáci získávají v souvislosti s osvojováním teoretických poznatků i dílčích specificky odborných dovedností. Stejně tak by měly být uvedeny v ŠVP aktivity a příležitosti, které žákům škola zprostředkuje za účelem rozvoje klíčových kompetencí – duální vyučování, tedy realizace praktické přípravy na reálných pracovištích, soutěže, projekty, tvorba vlastního školního časopisu, spolupráce s ostatními školami v regionu nebo zahraničními školami – výměnné pobyty žáků, odborné stáže. Charakter klíčových kompetencí je nadpředmětový, rozvíjí se prostřednictvím metod a forem výuky – v odborném výcviku lze bez ohledu na obsah předmětu rozvíjet sociální, personální i komunikativní kompetence žáků (týmové práce, kooperativního vyučování, nácviku komunikace se zákazníky apod.).³⁹

38 <http://clanky.rvp.cz/clanek/c/G/1302/rvp-a-svp-obecne.html/>

39 <http://www.nuov.cz/kk-a-tvorba-svp>

3 Charakteristika učebních dokumentů čtyřletého maturitního oboru

Vzdělávání na středních školách v České republice se realizuje pomocí učebních dokumentů, zpracovaných Národním ústavem odborného vzdělávání. Tyto dokumenty jsou základními pedagogickými dokumenty, které jsou specifikovány v ŠVP, vychází z RVP oboru a obsahuje tyto části:

úvodní identifikační údaje

profil absolventa

charakteristika vzdělávacího programu

učební plán

přehled rozpracování obsahu vzdělávání v RVP do ŠVP

učební osnovy nebo vzdělávací moduly

popis materiálního a personálního zajištění výuky v daném ŠVP a oboru vzdělání

charakteristiku spolupráce se sociálními partnery při realizaci daného ŠVP

součástí ŠVP může být také celková charakteristika školy (veřejnost a zájemci o vzdělávání zjišťují, jaké jsou tradice školy, jaké možnosti a služby nabízí, mezinárodní kontakty, proč by se měli zájemci vzdělávat na této škole)

3.1 Profil absolventa

Profil absolventa je stěžejní, nejvýznamnější část ŠVP. Uvádí kompetence, kterými bude po ukončení vzdělávání disponovat absolvent daného oboru, odvíjí se od něj koncepce a obsah celého vzdělávacího programu. Profil absolventa obsahuje popis klíčových a odborných kompetencí absolventa, popis uplatnění absolventa v praxi (jak a na co je absolvent na výstupu ze školy připraven), je zpracováván ke každému ŠVP samostatně (při více odborných zaměření se stanoví společný základ + samostatný soubor kompetencí pro každé odborné zaměření), pro zkrácené studium je zpracován odděleně, protože toto studium neposkytuje široké všeobecné vzdělání (klíčové kompetence rozvíjí). Součástí profilu absolventa jsou klíčové a odborné kompetence.

3.1.1 Profil absolventa oboru reprodukční grafik pro média

Reprodukční grafik pro média se na začátku třetího ročníku dělí na zaměření – Multimediaální grafika pro reklamu a propagaci a Grafický design.

Základ profilu je pro obě zaměření stejný – absolvent oboru je v obecném základu schopen ovládat základní softwarové nástroje pro zpracování obrazu a textu ve specializovaných programech. Dokáže provádět cenové kalkulace, řídit a části polygrafické výroby. Bude také připraven k vykonávání středních řídicích funkcí v malých provozech. Dokáže využívat vědo-

mosti získané v oblasti ekonomiky, znalosti z oblasti práva a psychologie. Absolventi se mohou po vykonání maturitní zkoušky ucházet o studium na vyšších odborných školách a vysokých školách.

Profil absolventa pro zaměření na grafický design – žáci tohoto oboru budou prohlubovat své vědomosti plynoucí z obecného základu a dále dovednosti v oblasti používání grafického software především Adobe Photoshop, Illustrator, InDesign, Cinema4D. Absolvent tohoto zaměření se stane odborníkem v digitálním zpracování obrazu a textu s cílem přípravy dat pro publikace – tištěné a elektronické, reklamní grafiku a obalovou grafiku. Bude zvládat celé tiskové workflow, jeho řízení a kontrolu.

Uplatnění absolventa pro zaměření na grafický design – absolventi naleznou uplatnění jako grafici, případně produkční při výrobě časopisů, knih, reklamních materiálů, obalů, billboardů apod. Kromě toho budou disponovat vědomostmi a dovednostmi pro pozici vedoucího výroby ve středně velké polygrafické firmě.

Profil absolventa pro zaměření multimediální grafika pro reklamu a propagaci – v tomto zaměření je kladen důraz především na grafický design tiskovin a jejich zpracování v grafických programech s cílem připravit podklady pro tisk billboardů, potisk reklamních předmětů a dalších aplikací v oblasti signmakingu. Žáci s tímto zaměřením se uplatní ve firmách a reklamních agenturách, kde je potřeba kreativního myšlení, znalostí reklamy, propagace, marketingu a polygrafického zpracování v oblasti signmakingu.

Uplatnění absolventa pro zaměření multimediální grafiku pro reklamu a propagaci – absolventi naleznou uplatnění ve firmách zabývajících se reklamou – studia, reklamní agentury, získají vědomosti a dovednosti pro pozici vedoucího výroby ve středně velké polygrafické firmě.⁴⁰

3.1.2 Učební plány pro denní studium

Východiskem pro tvorbu učebních plánů v ŠVP je rámcové rozvržení obsahu vzdělávání. V učebním plánu ŠVP jsou zařazeny vyučovací předměty, které se vytvářejí na základě vzdělávacích oblastí a obsahových okruhů stanovených v rámcovém rozvržení obsahu vzdělávání. Stanovené vzdělávací oblasti a obsahové okruhy a jejich minimální počty vyučovacích hodin jsou závazné, jejich dodržení ve ŠVP musí být prokazatelné. Disponibilní hodiny jsou určeny pro vytváření profilace ŠVP, realizaci průřezových témat, posílení hodinové dotace jednotlivých vzdělávacích oblastí a obsahových okruhů, pro podporu zájmové orientace žáků, pro zavádění výuky dalšího cizího jazyka.

40 ŠVP 34-53/L01 Reprodukční grafik pro média

Minimální počet týdenních vyučovacích hodin za celou dobu vzdělávání je 128, maximální 140 hodin. Na cvičení, odbornou praxi nebo odborný výcvik z důvodů bezpečnosti a ochrany zdraví při práci a hygienických požadavků se žáci dělí do skupin podle platných právních předpisů. Počet žáků na jednoho učitele odborného výcviku je stanoven vládním nařízením. Odborná praxe se organizuje v souladu s platnými právními předpisy. Minimální rozsah praktických činností formou odborného výcviku musí činit 34 týdenních hodin za celou dobu vzdělávání.⁴¹

Učební plán – je zpracován pro každou nabízenou formu vzdělávání. Tabulka udává výčet všech vyučovacích předmětů, hodinovou dotaci, rozvržení do ročníků, celkové počty vyučovacích hodin (za studium, týdně, v ročníku), další aktivity školy (kurzy, projektové vyučování, odborná praxe). Rozdělení vyučovacích předmětů na povinné, volitelné a nepovinné, formu, podíl praktického vyučování, rozvržení týdnů ve školním roce. Název každého předmětu musí být odvozen od vzdělávacích oblastí, obsahových okruhů vymezených v RVP a v souladu s jeho obsahem. Předměty praktického vyučování jsou zařazeny do kategorie povinných vyučovacích předmětů.⁴²

Učební plán pro zkrácené studium – určeno pro uchazeče se středním vzděláním s maturitní zkouškou, kteří chtějí získat další kvalifikaci podle § 85 školského zákona, obsahuje kompetence absolventa v plném rozsahu, stejně tak v plném rozsahu platí uplatnění absolventa a obsah vzdělávání uvedený v RVP + všechny obsahové okruhy odborného vzdělávání. Klíčové kompetence jsou rozpracovány s ohledem na specifika vzdělávání dospělých a charakteru oboru.⁴³

Učební osnovy

- vymezují didaktickou koncepci vzdělávání jednotlivých vyučovacích předmětů
- vyjadřují výsledky a obsah vzdělávání v jednotlivých předmětech v souladu s RVP, profilem absolventa ŠVP, hodinovou dotací o předmětu a se vzdělávacími potřebami a možnostmi žáků
- název vyučovacího předmětu a počet hodin výuky (v souladu s učebním plánem)
- pojetí vyučovacího předmětu – popis obecných cílů a didaktického pojetí předmětu, realizace klíčových kompetencí, průřezových témat, mezipředmětových vztahů, strategie výuky, způsob hodnocení žáků
- předpokládané výsledky vzdělávání v předmětu, vzdělávací obsah (učivo), orientační rozvržení do ročníků
- označení názvem a adresou školy, názvem ŠVP (popř. oborem vzdělání), datem platnosti.⁴⁴

41 RVP 34-53/L01 Reprodukční grafik pro média

42 KAŠPAROVÁ, Jana a kol. Metodika tvorby školních vzdělávacích programů, Národní ústav vzdělávání 2007, Praha, ISBN 978-80-85118-12-4

43 RVP 34-53/L01

44 KAŠPAROVÁ, Jana a kol. Metodika tvorby školních vzdělávacích programů, Národní ústav vzdělávání 2007, Praha, ISBN 978-80-85118-12-4

3.1.3 Mezipředmětové vztahy

Mezipředmětové vztahy se vztahují jednak k průřezovým tématům, jednak řeší propojení vzdělávacích obsahů v jednotlivých vyučovaných předmětech. Umožňují žákům chápání souvislostí mezi všeobecně vzdělávacími předměty, odbornými předměty a odborným výcvikem. Učivo musí být uspořádáno v logických souvislostech, kdy žáci získávají příslušné poznatky a zvládají odborné i teoretické znalosti. Vztahy mezi jednotlivými vyučovacími předměty jsou vymezeny v ŠVP, jednotlivých předmětech, tematických plánech. Průřezová témata zasahují do obsahu jednotlivých předmětů, a to, jak jednotlivé předměty podporují jiné, přispívá k chápání souvislostí a výhledově podporuje uplatnění žáků na trhu práce. Žáci by tedy měli pochopit souvislosti mezi jednotlivými oblastmi učiva, předměty a tématy. Pak dochází k naplňování klíčových a odborných kompetencí, včetně profilu absolventa.

Z hlediska makrosystému jsou mezipředmětové vztahy vymezeny v ŠVP ve vyučovacích předmětech v jednotlivých ročnících i mezi ročníky, včetně výukových cílů. Z hlediska mikrosystému jsou mezipředmětové vztahy vymezeny jako vnitřní vztahy, tvořeny v každém vyučovacím předmětu, tedy poznatky a činnosti, které má žák zvládat – vztah mezi jednotlivými tematickými celky, tématy a mezi jednotlivými termíny, jevy. Tvoří logickou strukturu a vzájemnou strukturu v plánování obsahové náplně v tematických plánech, celcích, podtématech. Obsahová náplň učiva musí být v souladu s vědeckou disciplínou a didaktickou transformací (pokud žák pochopí jednu část učiva, měl by chápat a odvodit i jiné, navazující celky učiva).

Z hlediska časového jsou mezipředmětové vztahy vymezeny jako současné a nesoučasné vztahy. Současné vztahy – jednotlivá témata, případně jejich části, se prolínají ve stejnou dobu nebo krátkém časovém odstupu (př.: učivo je probíráno v jednom týdnu v teorii, v následujícím v odborném výcviku). Nesoučasné vztahy – jednotlivá témata jsou probírána v různých týdnech až ročnících, delší časový odstup.

Z hlediska obsahového se znalosti jednotlivých vyučovacích předmětů vzájemně ovlivňují, poznatky vytváří souvislosti. Znalosti z jednoho vyučovacího předmětu jsou nutné, podmiňují, usnadňují, vedou k pochopení a osvojení druhého předmětu – docílujeme plného profilu absolventa.

3.1.4 Mezipředmětové vztahy z hlediska odborného výcviku reprodukčního grafika

Český jazyk – jazykové vzdělávání plní funkci socializační a kulturně vzdělávací, rozvíjí komunikativní kompetence žáků v mateřském jazyce i v cizích jazycích. Pomáhá žákům uplatnit se ve společnosti, zprostředkovává informace a přibližuje kulturní a jiné hodnoty. Jazykové vzdělávání napomáhá rozvoji kognitivních schopností žáků a jejich logického myšlení, přispívá ke třibení jazykového a estetického citění a k celkové kultivaci osobnosti žáka. Žáky vychovává ke sdělnému, kultivovanému jazykovému projevu a podílí se na rozvoji jejich duchovního života. Obecným cílem jazykového vzdělávání je rozvíjet komunikační kompetence. Vzdělávání směřuje k tomu, aby žáci využívali jazykových vědomostí a dovedností v praktickém životě, vyjadřovali se srozumitelně a souvisle, formulovali a obhajovali své názory, chápali význam kultury osobního projevu pro společenské a pracovní uplatnění, získávali a kriticky hodnotili informace z různých zdrojů a předávali je vhodným způsobem, chápali jazyk jako jev, v němž se odráží historický a kulturní vývoj národa.⁴⁵

Odborné kompetence – pro povolání grafického oboru je stěžejní zvládnutí komunikace se zákazníkem při přijímání zakázky, ale i vzájemná komunikace s ostatními pracovníky v polygrafii při jejím předávání ke zpracování. V písemném projevu se uplatňují znalosti českého pravopisu, na které navazuje rozšíření o typografická pravidla. Žák používá vhodné výrazové prostředky při tvorbě návrhů, maket a jejich prezentace, používá odbornou terminologii. Bez kontaktu se zákazníkem ať už v mluveném slově nebo písemné komunikaci není možná realizace zakázky.

3.1.5 Odborné vzdělávání

Výuka vytváří komplexní soubor vědomostí, dovedností a návyků v polygrafickém oboru s cílem připravit flexibilního absolventa.

Technologie – cílem obsahového okruhu je získat v teoretické rovině komplexní soubor vědomostí a intelektových dovedností v oblasti reprodukce obrazu, textu a vytváření celkového vzhledu různých tiskovin, použitím materiálů a jejich vlastnostmi.

Ve vyučovacím předmětu **Technologie** dochází k naplňování všech klíčových kompetencí. Z hlediska odborných kompetencí a odborného výcviku jsou tyto předměty ve velmi úzkém vztahu a prolínají se s dalšími odbornými vyučovacími předměty – **Všeobecná polygrafie, Polygrafické materiály, Ekonomika a management, Marketing a management, Kreativní tvorba, Odborný výcvik**.

45 ŠVP RGM

Mezipředmětové vztahy probíhají i v součinnosti všeobecných vzdělávacích předmětů – *Výtvarná kultura, Dějepis, Fyzika, Chemie* V uvedených předmětech se aplikuje zavádění novinek do praxe, sledují se nové trendy v oboru – exkurze, veletrhy, výstavy, do školy jsou zváni odborníci z praxe – přednášky. Tyto předměty vytvářejí ucelený obraz o polygrafickém oboru. Charakterizují i technologické postupy ve všech fázích polygrafické výroby oborů přímo navazujících na obor reprodukčního grafika (Tiskař, Knihař) – problematiky v různých tiskových technikách a dokončujícího zpracování. Soubor vědomostí v kombinaci s vědomostmi z technologie plně pokrývá celou oblast polygrafické výroby.⁴⁶

Odborné vyučovací předměty zahrnují širokou škálu polygrafických materiálů, jejich vývojem, vlastnostmi a použitím v jednotlivých tiskových technikách, charakteristiku technologických postupů ve všech fázích polygrafické výroby. Nejdůležitějšími částmi výuky je oblast textu a obrazu, tedy komunikační prvky, nosné pilíře celého oboru Reprodukčního grafika. Každý vyučovací předmět představuje příslušnou problematiku ze svého úhlu pohledu. Rozebírá celou historii a vývoj oboru reprodukční grafik, která je velmi rozmanitá. Zahrnuje dlouhé období od prvních projevů lidské činnosti a touze něco zaznamenat, reprodukovat, rozmnožit myšlenky (skalní kresby), až po dnešní polygrafickou produkci, které je obor nedílnou a zásadní součástí. Vznik, vývoj řeči a později písma byl nutný pro vyjádření a zaznamenání skutečností a událostí.

4 Historie Střední školy mediální grafiky

Svoji tradici tato škola odvozuje od Středního odborného učiliště polygrafického, založeného už v roce 1946, tehdy pro sazeče, reprodukční fotografy, tiskaře a knihaře. Vzhledem k odbornosti byla škola jediná s takto postavenou výukou. Teoretickou výuku zajišťovalo toto učiliště ve svých budovách v ulici V. Huga na Smíchově a na Gorkého (nyní Senovážném) náměstí na Novém Městě, praktická výuka učňů probíhala přímo v tehdejších polygrafických podnicích, jako byly tiskárny Svoboda, Polygrafie, Mír, Rudé právo, Státní tiskárny Kolín, Naše vojsko, Vimperk a další. V sedmdesátých letech minulého století bylo rozhodnuto o výstavbě nového areálu Středního odborného učiliště polygrafického v Praze 10-Petrovicích, financovanou ze sdružených prostředků Generálního ředitelství polygrafického průmyslu. Nový objekt byl dokončen v roce 1989 a posléze v rámci privatizace bylo odborné učiliště přičleněno k tiskárně Svoboda, transformované do podoby akciové společnosti. V srpnu roku 1998 došlo k transformaci školy do podoby samostatné společnosti s ručením omezeným a o tři roky později, v roce 2001, byly do výuky zařazeny také dva čtyřleté studijní obory – Reprodukční grafik pro média a Tiskař – ukončené maturitní zkouškou, zároveň paralelně zůstaly i tříleté obory, zakončené výučním listem. Z odborného učiliště stala Střední škola polygrafická Praha. Během osmi desetiletí se měnily i názvy – SOU polygrafické, SOU polygrafické Praha, s. r. o., Střední škola polygrafická Praha, s. r. o. a Střední škola mediální grafiky a tisku, s. r. o.⁴⁷

47 http://www.svettisku.cz/buxus/generate_page.php?page_id=5191

5 Historie výuky oboru reprodukční grafik

V historických dobách se vědomosti zaznamenávaly zapisováním na jednotlivé díly listů papyru. Následně byly slepovány do pásů a navíjeny do svitků – vznikla svitková kniha. V období 100 let př. n. l. byl pro snadnější manipulaci štos jednotlivých archů chráněn obalem pro snadnější manipulaci, orientaci v textu i možnosti připisování poznámek přímo do textu. Vznikla knižní vazba, známá jako kodex (špalíček) a byly položeny základy pro budoucí oblast polygrafie, zatím pouze jako schopnost psaní a dovednosti v oboru knihařských prací, které se zdokonalovaly až po uměleckou výzdobu.

V období středověku byla vzdělanost a knižní kultur soustředěna v klášterech. Pro přepisování knih vznikala tzv. scriptoria – písarské dílny, písáři – scriptores, kaligrafové – antiquarii, mistři knižní výzdoby – rubricatores, miniatores, illuminatores – naturalistické antické dekorace. Do současnosti se používá technika slepotisk pro vzniknutí vytlačeného reliéfu.

Za předchůdce dnešního učňovského školství můžeme považovat cechy. Fungovali v nich učitelé – cechmistři, kteří vyučovali tovaryše a učně, starší a mladší žáky. Tříleté učební období odpovídá dnešní školní praxi včetně závěrečných učňovských zkoušek. Tovaryš mohl složit mistrovskou zkoušku (dnes bychom pravděpodobně hovořili o nástavbovém typu studia). Vy-dával se do světa na vyučenou, zkušenu. Obdržel knížku „Wanderbuch“, s informací, v které městě vykonával své řemeslo. Ze zkušené se mohl vrátit zpět k cechmistroví a požádat o složení mistrovské zkoušky. Řemeslné cechy stanovovaly mzdové sazby, pracovní dobu, podmínky vychovávání učňů...⁴⁸

Cechovní zřízení bylo definitivně zrušeno 20. 12. 1859, tím zanikla svébytná forma organizace řemeslné výroby, která prostřednictvím cechů po několik století dominantně ovlivňovala hospodářský a společenský život měst.⁴⁹

Všechny znalosti a dovednosti z oblasti přepisování, rozmnožování, knihařského zpracování a tisku byly po celá staletí přísně střeženy. I Guttenberg si svůj vynález střežil a každého, koho učil, zavazoval přísným mlčením.

48 VON MISES, Ludwig. Slovník pojmů z knihy: Lidské jednání: pojednání o ekonomii. Praha: Liberální institut, 2006, xxvii, 959 s. ISBN 80-863-8945-6

49 <http://www.muzeumbystricko.cz/expozice-muzea/etnografie-remesla>

5.1 Padesátá léta 20. století

V 50. letech 20. století se do polygrafie promítly poválečné časy. Od forem živnostensko-řemeslných se přecházelo k průmyslové výrobě typizovaných tiskopisů ve specializovaných závodech. Pro rychlou produktivitu byl vydán požadavek na zkrácení doby učební a výuku naplnit praktickou částí více než teoretickou. Průměrný náklad knih vzrostl na šestinásobek než v období předválečném. Tisklo se takřka výhradně knihtiskem.

Technolog výroby v polygrafické průmyslu nikdy nebyl vytvořen jako samostatný obor, ale pouze jako následné pracovní uplatnění. Do technologie tedy nastupovali grafici nebo tiskaři jako odborníci na další zpracování.

Celý proces výroby a tedy i výuky stál na rukopise, který v tiskárenském názvosloví v sobě zahrnuje všechny druhy předloh a vzorů, podle nichž mají být následně zhotoveny tiskoviny. Rukopis obsahoval vlastní písemný podklad (předloha psaná rukou i na psacím stroji), návrhy, úpravy, rozvrhy zlomu textu, výkresy, kresby, obrazy, fotografie jako podklady pro štočky. Čitelnost rukopisů byla často nepřehledná a špatně reprodukovatelná. Pro sazeče byl rukopis tvrdý oříšek a k základním požadovaným dovednostem odborné způsobilosti sazeče patřila schopnost číst i špatný rukopis.

Jedním ze základní požadavků při přijímání zakázky byl požadavek na kalkulaci ceny. Ve výuce budoucích polygrafických odborníků bylo dbáno na matematické schopnosti. Vzhledem ke složitosti výpočtů špatných a nečitelných rukopisů se postupně ustálil termín rukopis – 12 bodová velikost písma ob řádku, 60 úhozů na řádce, 30 řádek za stránce. To velkou měrou pomohlo k výpočtům – počet stran rukopisu – přepočet na velikost požadovaného písma – počet výsledných stránek – počet archů, potřebných k zhotovení knihy x náklad (počet potištěných archů) – podklad pro sazeče, pro grafika i pro výpočet konečné ceny.⁵⁰

5.2 Šedesátá léta 20. století

Oblast technologií a technik polygrafického odvětví byla a je velmi široká a obsáhlá. V mnoha směrech prošla a stále prochází bouřlivým vývojem. V dobách prvotisků si každý tiskař upravoval formy sám, jako pomocníky zaučoval učně, kteří také museli zvládnout celý postup výroby tisku.

Při prudkém rozvoji průmyslové výroby se ukázala nutnost jednotlivé obory od sebe oddělit a vytvořit tarifní soustavy, jejichž součástí byly tarifní kvalifikační katalogy. Kvalifikační třídy se určovaly podle konkrétních technologických, výrobních a organizačních podmínek

50 ZAHÁLKA, František s kruhem spolupracovníků. Přehled knihtisku, příručka pro praxi a pro studium „černého umění“, Praha 1952, Práce – Vydavatelstvo ROH, svazek 118, vydání první, 301 05 353 – 326/51/7/III-I

jednotlivých odvětví a povolání a hlavně podle nezbytných znalostí a dovedností potřebných k vykonávání vlastní práce. Zároveň byly katalogy podkladem k odstupňování mzdových tarifů. Tarifní kvalifikační katalog byl zpracován pro jednotlivá průmyslová odvětví a byl závazným souborem kvalifikačních charakteristik jednotlivých povolání.

Kvalifikační charakteristiky pro jednotlivá povolání a mzdové třídy obsahovaly znaky teoretických znalostí a praktických dovedností, tedy **CO** musí odborník **znát** a **umět** pro vykonávání práce určitého povolání. Zároveň byly normou znalostí a dovedností, které měly být prokázány při kvalifikačních zkouškách.

Tarifní kvalifikační katalog určoval, **CO** učeň **musí znát** a zvládnout vzhledem k požadavkům pro základní pátou třídu. Zároveň podmiňoval vzdělávání dospělých a vedl ke zvyšování kvalifikace. Zajišťoval přiznání kvalifikačních tříd a vytváření podmínek umístění pracovníka ve výrobě podle kvalifikace a výrobních požadavků zaměstnavatele.

Kromě kvalifikačních znaků (tedy **co musí znát a umět**) obsahovaly charakteristiky: název a číselné označení povolání, kvalifikační třídu, vlastní popis práce, příklady prací příslušného povolání a třídy.

Pro reprodukci obrazu je uváděno až 13 příbuzných povolání. Dnešnímu pojetí oboru Reprodukční grafik je neblíže jeho předchůdce pod názvem Reprodukční fotograf Pz 21–29, který musel znát všechny výrobní postupy pro jednotlivé tiskové techniky, protože to byl právě on, kdo zhotovoval reprodukční podklady – filmy pozitivní nebo negativní se správně umístěnou světlocitlivou vrstvou pro následný přenos reprodukováného obrazu na tiskovou formu pro tisk určitou tiskovou technikou.

Z hlediska dnešního pojetí mezipředmětových vztahů byla výuka teoretických i odborných předmětů zaměřena hlavně na chemii, celý polygrafický průmysl je na tomto odvětví založen. Stejně tak fyzika, bez jejíž znalosti by nebylo možno reprodukovat obraz. Z hlediska odbornosti byla výuka mimo samotného oboru orientována na základy technologie polygrafické výroby a jednotlivých tiskových technik. Velký důraz byl dáván na bezpečnost práce a předpisy o používání chemikálií a jedů (mezi které patřilo i cyankáli).

Pro zvýšení kvalifikace bylo možno (v některých podnicích bylo vyžadováno) projít po určitém časovém období následujícími třídami až po tarifní třídu 8. Každý kvalifikační postup obsahoval základní požadavek vyššího stupně odbornosti, (např. pro třídu 8 – zhotovuje vícebarevné práce) a požadavky pro příslušnou třídu, tedy **musí znát** teoreticky, **musí umět** po praktické stránce a **příklady prací**, které by měl pracovník splnit v rámci zkoušky pro danou třídu odbornosti. K odbornostem pro nižší třídy se v rámci zkoušek pro vyšší tarifní třídy už v průběhu zkoušky nevracelo, ale byly požadovány pouze pracovní činnosti, které souvisely s požadavky té určité tarifní třídy.

Dalšími obory bezprostředně související s budoucím oborem reprodukční grafik a zabývající se hlavně obrazem jsou Pracovník na texoprintu Pz 21–30, Retušér hlubotisku, Merkantilní litograf, Chromiolitograf, Montážník, Štočkař, Kopista, a obory, které měly ve své charakteristice práci s textem: Ruční sazeč, Strojový sazeč na speciálních strojích, Strojový sazeč na řádkových strojích, Sazeč na tastru Monotype a Lynotype, Korektor.

Merkantilní litograf měl v náplni práce kresby perem, litografickou křídou, štětcem, rýtky, litografické práce, kreslení různých druhů písem, značek, návrhy jednoduchých i vícebarevných tiskovin, tabulek, ornamenty a kompozic krajinářských a figurálních kreseb a bankovek. Z dnešního pohledu Reprodukčního grafika se jedná o vektorovou grafiku v grafickém programu Illustrator.

Montážník vytvářel textové i obrazové montáže pro hlubotisk a ofset, vykresloval rozměrový arch, graficky upravoval jednotlivé stránky, určoval ořez při montáži obrazů nebo ploch na spad (přesah na okrajích, pokud je plocha umístěna ke kraji), určil a vykreslil pomocné značky pro následné (po vytištění všech archů v požadovaném nákladu) knihařské zpracování. Z dnešního pohledu Reprodukčního grafika se jedná o běžnou součást každého dokumentu.

Ruční sazeč sázel a rozmítal (roztřídění jednotlivých liter pro další použití) všechny druhy sazeb, používal typografický měrný systém, ovládal typografická pravidla sazby, upravoval autorské korektury, dodržoval stránkový a řádkový rejstřík, zalamoval štočky, tabulky, čísloval stránky, sázel orientální jazyky a znaková písma a mnoho dalších prací. Strojový sazeč na speciálních strojích sázel a odléval titulkové řádky pro knihy a časopisy a všechny druhy linek, ornamentů a různých vložek. Z dnešního pohledu Reprodukčního grafika se opět jedná o zhotovení dokumentu v grafickém zlomovém programu InDesign.

Korektor četl texty po prvních nátiscích, srovnával je s původním rukopisem a vyznačoval všechny gramatické, typografické a jiné chyby s použitím předepsaných korekturních značek. A to ve všech možných druzích sazeb včetně matematické, chemické, cizojazyčné a technické literatury. Korektor jako pracovní uplatnění se zachoval až do dnešní doby i když ne jako samostatný výukový obor.⁵¹

Všichni pracovníci v uvedených oborech museli znát i charakteristiky tisku při všech používaných tiskových technikách, pro které vytvářeli reprodukční podklady nebo přímo tiskové formy. Zároveň byla nutná detailní znalost knihařského a dokončujícího zpracování. Bez ohledu na knihařinu ani v dnešní době nelze zpracovat dokument tak, aby po vytištění mohl být zpracován do požadovaného výsledného výrobku.

51 Polygrafická výroba, Tarifní kvalifikační katalog, vydalo ministerstvo spotřebního průmyslu a Svaz zaměstnanců školství, vědy, umění a tisku, 1961

Požadavkem pro přijetí do polygrafického vzdělávání bylo úspěšné zvládnutí přijímacích zkoušek, včetně talentových zkoušek výtvarného charakteru a souhlas polygrafického podniku. Vzhledem pro textovou náročnost a vlastní práci s textem, byli na obor Sazeč přijímáni uchazeči ze základních škol s hodnocením výborně, případně s maximálně jedním hodnocením chvalitebně během druhého stupně ZŠ z českého jazyka. Obor Sazeč (zvláště ruční) vyžadoval nejen výbornou znalost pravidel českého pravopisu, schopnost dát textu někdy i slohový tvar, ale také obrazotvornost, protože všechna sazba se sázela z liter stranově obrácených.

Do roku 1966 byly polygrafické obory tříleté s rozdělením tři měsíce teoretické vzdělávání, pět měsíců praktické vzdělávání a dva měsíce opět teoretické vzdělávání. Podle vyjádření pamětníků bylo toto uspořádání velice výhodné, učni se naučili nejvíce, mohli se soustředit na jedno nebo druhé. Po roce 1966 byly zavedeny maturitní obory – čtyři roky výuční + jeden rok nástavby ukončené maturitní zkouškou. Výuka byla rozdělena na týden teoretického a týden praktického vzdělávání. Po druhém roce výuky byli učni rozděleni do jednotlivých specializací. Praktická výuka probíhala v polygrafických podnicích, pro které se učeň specializoval a kde měl po ukončení vzdělávání zajištěné pracovní uplatnění. Pokud by nenastoupil na pracovní pozici, musel vzdělávání finančně uhradit, což byla částka značně vysoká.⁵²

5.3 Sedmdesátá léta 20. století

V sedmdesátých letech dvacátého století byl zaveden obor Reprodukční grafik, který se dělil na odbornosti – Reprodukční fotograf, Retušér, Litograf, Montážník (obor nemá nic společného s oborem podobného názvu – Fotograf, který se zabýval vytvářením předloh – papírová fotografie, diapozitiv, negativ a právě ty byly základem pro další reprodukci a nepatřil do polygrafického průmyslu. Dnes je uveden v Nové soustavě oborů vzdělání ve skupině spolu s polygrafickými obory – 34 – Polygrafie, zpracování papíru, filmu a fotografie). Sazeč zůstal stále jako samostatný obor.

Požadavkem pro přijetí do polygrafického vzdělávání bylo úspěšné zvládnutí přijímacích zkoušek, již bez talentových zkoušek a souhlas polygrafického podniku.

Výuka probíhala ve čtyřletém učebním oboru s výučním listem, s možností dvouleté nástavby, ukončené maturitní zkouškou. Koncepce výuky byla rozdělena na 2 týdny v praktickém provozu a týden teoretické výuky. Praktická výuka byla prováděna přímo v provozech podniku, pro který byl učeň přijat. Učeň byl přidělen staršímu pracovníkovi (mistrovi), který byl odpovědný za výuku a naučené schopnosti. Za tuto „práci navíc“ dostával mistr odměnu ve formě hodinových příplatků.

52 VOJKOVSKÝ, Miloš, VACEK, Petr. Rozhovor – absolventi školy v 60tých letech, v současnosti zaměstnanci Národního technického muzea v Praze, sekce Tiskařství

Ve výuce byla stále důležitá znalost fotografické optiky, aplikované v reprodukčních přístrojích a světelných zdrojích, s fotografickou chemií a fototechnickými materiály.

Ke změně došlo v celkovém pojetí výuky a zavedení předmětu **Stroje a zařízení** – v tomto období se podařilo stabilizovat výrobu fotografických materiálů. Standardnost fotomateriálů umožnila zařadit do polygrafické výroby a následně do výuky měřicí techniku, měrné pomůcky a kontrolní přístroje. Dnes bychom mluvili o datové kontrole, ACC profilech, kalibrace jednotlivých periférií a dalších kontrolních mechanismů kvality. Problematika reprodukce si vyžádala vymezení jednotlivých výrobních technologií, stabilizaci výrobních fází, standardizaci používaných materiálů. Dalo by se říci, že obor v tomto období prodělal zásadní změnu srovnatelnou s nástupem počítačů v polovině 90. let 20. století.

Rozvoj reprodukčních technik umožnilo poznání podstaty světla a jeho složení, na objevu zhuštěného barevného spektra, které působí fyziologicky na lidský zrak a v neposlední řadě na poznání účinků světla na různé citlivé látky. Dalším předpokladem byl rozvoj fotografie, zvláště barevné, jako nový podklad pro reprodukci. Hranice co nejvěrnější reprodukovatelnosti byly dány stavem tiskových technik – autotypický rozklad tónových předloh a celá oblast barevné reprodukce byla dost problematická. Vlastní reprodukční přístroje byly jednodukomorové a dvoukomorové připomínaly velké fotoaparáty s měchem. Ve výuce odborného výcviku byly tyto přístroje standardním vybavením pro zhotovování jednobarevných tónových a pérových negativů. Přístroje pro vícebarevné reprodukce byly součástí výuky čtvrtého ročníku a následného zvyšování kvalifikace zaměstnanců.

Chemikálie pro vyvolávání filmového materiálu se míchaly a postup měl jasně dané požadavky na správné smísení, teplotu, dobu vyvolání a pod. Výuka reprodukce barevných podkladů byla situována jako velice složitá do posledního ročníku, případně až se pracovník zapracoval jako starší odborník. Stejně tak začínající skenery nebyly zaváděny do výuky a v mnohých provozech byly do výroby zařazeny až v 90. letech.

Velkou výhodou byla jakási stavovská čest a polygrafická povolání se často „dědila“. Málokdo „z venku“ si některé z polygrafických povolání vybral z důvodu nepovědomí o oborech a každý podnik, tiskárna byla víceméně uzavřená komunita. Uchazeči o polygrafická povolání často nastupovali do studia už s určitým rozhledem z rodiny a to i po několik generací. Velkou roli hrálo i finanční ohodnocení, v polygrafii byly obecně větší platy než v jiných oborech. Toto fungovalo do 80. let 20. století.

5.4 Osmdesátá léta 20. století

V 80. letech 20. stol. je obor uváděn už pouze pod jedním názvem – Reprodukční grafik. V roce 1979 byl poprvé otevřen jako čtyřletý maturitní obor, stejně tak obor Sazeč. Oproti předcházejícímu období (dva týdny praxe + jeden týden teorie za měsíc) se poměrně hodně zkrátila hodinová dotace na odborný výcvik a posílila se hodinová dotace pro teoretické vzdělávání. V prvním ročníku byl pro praxi vyčleněn pouze jeden den v týdnu, v následujících třech letech dva dny v týdnu.

Požadavkem pro přijetí do polygrafického vzdělávání bylo úspěšné zvládnutí přijímacích zkoušek, již bez talentových zkoušek a souhlas polygrafického podniku podle předem plánovaného personálního obsazení. Další podmínkou bylo setrvání nejméně po dobu tří let po ukončení studia v podniku. Stále platilo, že v případě odmítnutí nástupu absolvent náklady na studium musel uhradit. Teoretické všeobecné i odborné předměty ve výuce měly takřka shodnou hodinovou dotaci, jako je v současnosti. Vzdělávání bylo ukončeno maturitní zkouškou, která se konala ve škole. Zkouška z odbornosti probíhala přímo v domovském polygrafickém podniku.

Technika pokročila hlavně v používaných materiálech a chemie. Fotografické materiály byly stálejší a vývojky se rozpouštěly z už připravených polotovarů.

V prvním a druhém ročníku odborné teoretické předměty pokrývaly oblast základních tiskových technik, rozdělení předloh pro následující zpracování, rozdělení tiskovin – akcidence, kalendáře a teoretické postupy zhotovení a použití filmového materiálu. Praktická výuka probíhala v učebnách praktického výcviku přímo v tiskárně, pro kterou byl učeň přijat a kde si ho „vychovávali k obrazu svému“. Každý podnik měl jiné požadavky a představy, které měl budoucí zaměstnanec splňovat.

V prvních dvou ročnících se výuka ubírala podobným směrem ve všech podnicích – využití a rozdělení archových filmů – pozitivy, negativy, složení filmového materiálu, ovládání horizontálních a vertikálních reprodukčních přístrojů, umístění světlocitlivé vrstvy – zhotovení správného reprodukčního podkladu pro určitou tiskovou techniku, optické jednokomorové přístroje – složení, optika, ovládání, snímání pérových kreseb, autopérovky, snímání předloh ve stupních šedi (černobílé fotografie), retuše a úprava negativů, nasazení vývojky a ustalovače, vyvolávání filmového materiálu v temné komoře, povolené osvětlení vzhledem k charakteru citlivosti používaného filmového materiálu.

Realizace odborného výcviku probíhala v odborných učebnách určitého polygrafického podniku. V případě, že podnik měl požadavek jen na jednoho učně v ročníku, docházelo ke kooperaci mezi podniky a učeň prováděl výuku ve středisku odborné výchovy jiného podniku.

Ve třetím a čtvrtém ročníku učeň přecházel do výroby s přidělením k určitému odborníkovi, mistrovi, který zodpovídal za plnění výuky. Vznikala tzv. „kolečka“, kdy se učni střídali

v jednotlivých odbornostech a museli projít všemi částmi výuky. Odborná část teorie pokrývala celou oblast tehdejší polygrafie, včetně příbuzných a technologicky navazujících oborů, do výuky byly zařazovány i novinky (např. skenery, které byly problematické, slovní popis byl značně nedostatečný, obrazová dokumentace neexistovala). Bohužel se nekonaly žádné exkurze a tak se množství informací „drtilo“ z paměti, aniž bychom si dokázali představit výrobní postupy. Praktická odborná část výuky probíhala v provozech a učni byli přiřazeni přímo určitému odborníkovi. Praxe se lišila podle podniků. V mnoha případech se stávalo, že v jediné třídě reprodukčních grafiků pro celé Čechy a Moravu byla praktická výuka značně rozdílná (další škola stejného zaměření byla v Bratislavě, která funguje dodnes). Tiskárny jako státní podniky měly přesně danou náplň výroby kvůli plánování, ale hlavně z důvodu náročného vybavení strojového parku, tedy v jednom podniku nemohly být zastoupeny všechny tiskové techniky a někdy značně odlišné specializace. Kartografie se primárně zabývala výrobou podkladů a tiskem map. Mír, Svoboda, Naše vojsko produkovaly noviny, časopisy a knihy pro celou republiku, což znamenalo velkou zátěž na koordinaci pracovních postupů. Pro učně to znamenalo točit ranní i odpolední směny společně se svými mistry. Vzhledem k produktové náplni pracovní doba probíhala od 6.00 do 14.00 a odpolední směna od 14.00 do 22.00 hodin. Vimperk se specializoval na kolibříky (miniaturní knížky vyvážené do celého světa), Kolínské tiskárny měly jako hlavní náplň své produkce kalendáře a hrací karty, nejen pro domácí, ale i pro světový trh a to s velkým úspěchem (karty jsou dost náročné na zpracování – nesmí být tzv. „cinknuté“). Značná odlišnost podle různých specializací tiskáren vedly k tomu, že odborná výuka nekorespondovala s teoretickou částí výuky a jednotliví učni byli připravováni pro různé specifikace polygrafie a odbornosti. Jeden z prvních skenerů vlastnila tiskárna Svoboda. V Praze byl dostaven školní areál pro polygrafickou výuku a celé teoretické vzdělávání pro všechny obory bylo přesunuto do tohoto komplexu v roce 1986.

5.5 Devadesátá léta 20. století

Po roce 1989 v odborném školství vznikl výrazný nárůst v počtu studijních a učebních oborů. V tomto období došlo i ke vzniku nových pedagogických dokumentů k již existujícím oborům. Došlo k uvolnění centrálně stanovované direktivní soustavy oborů, ale nebyly stanoveny koncepční přístupy v oblasti vzdělávací politiky. V oblasti tvorby vzdělávacích programů došlo k praktické realizaci transformace odborného vzdělávání. Problematika struktury, koncepce a tvorby vzdělávacích programů (učebních dokumentů) byla v tomto období ještě neustálená a nedostatečně zformulovaná. Z hlediska státem požadované vzdělanostní úrovně a priorit vzdělávací politiky bylo potřeba stanovit požadavky na odborné vzdělávání. Vzhledem k velkému počtu vzdělávacích programů (souborů učebních dokumentů) bylo přistoupeno k vyme-

zení standardu odborného vzdělávání formou stanovení vzdělávacích cílů a obsahových okruhů společných pro větší celky, než jsou jednotlivé obory. Stanovené požadavky státu na jednotlivé stupně vzdělání jsou formulované v základním kurikulu středoškolského odborného vzdělávání. Předpokládají široký základ vzdělání jako předpoklad pro další celoživotní vzdělávání.

Zásadní změna v polygrafické výrobě při přechodu na digitalizaci a vznik nových soukromých podniků po roce 1989 zásadně ovlivnil množství uchazečů i kvalitu odborné přípravy. Odborné vzdělávání muselo žáky připravit pro polygrafické provozy i pro oblast drobného podnikání. Cílem základního kurikula odborného vzdělávání polygrafického směru bylo vymezit požadavky, které byly závazné pro žáka jakéhokoliv oboru přípravy v polygrafii.⁵³

Koncem 80. a hlavně v 90. letech 20. století přišla v polygrafii a hlavně v grafickém zpracování dokumentů takřka revoluce – Desktop Publishing – elektronické publikování. Také vývoj počítačů a jejich rostoucí dostupnost sehrála svou velkou roli (ať už se jednalo o platformu PC nebo Mac). Vznikající technologie elektronického publikování se stále častěji prosazují ve vizuální komunikaci, ovlivňují oblasti designu a tisku. Umožňují spojit výtvarnou a výrobní činnost v jedné platformě a vložit ji do rukou grafika.

Základem práce reprodukčního grafika a celého prepressu (předtiskové přípravy) je elektronická stránková montáž – tedy vytvoření grafického návrhu (dříve striktně tvořeného v technologii), naskenování všech druhů předloh, použití správného grafického programu pro zpracování obrazu (bitmapový Photoshop pro „obrázky“ + montáže a vykřívání, vektorový Illustrator pro pérové kresby, vektorovou grafiku, tvorba loga..., v předchozím období náročné filmové zpracování, obtížná změna nebo oprava) a konečná úprava ve zlomovém programu QuarkXPress a začínající InDesign, také pod názvy – layout strany, integrace obrazu a textu aj. V neposlední řadě ke zkvalitnění digitálního publikování přispěl také stále zdokonaňovaný formát PDF pro přenos dat. a právě tato možnost vytvoření celé strany, dokumentu najednou si vyžádala asi největší změnu ve výuce studentů oboru. Trh práce si vyžádal sloučení oborů Reprodukční grafik a Sazeč. Zaměstnavatelé preferovali komplexní odborníky a už ne jednotlivce orientované pouze na určitou část pracovního postupu. Pro studenty oboru to ale znamenalo a stále znamená, že za stejné období a hodinovou dotaci musí zvládnout dva do této doby oddělené obory najednou jak v teoretické tak v praktické části výuky. Na druhou stranu odpadla časová i finanční zátěž na úpravu filmového materiálu nebo vysazení kovových liter a i případné opravy a změny požadované zákazníkem jsou daleko rychlejší.

53 Standard středoškolského odborného vzdělávání, Schválilo MŠMT ČR 18. 11. 1997, č.j. 34 221/97-23 s platností od 1. 1. 1998. Tento dokument je standardem středoškolského vzdělávání, kterým jsou stanoveny požadavky státu na vzdělávací programy navrhované v oblasti středoškolského odborného vzdělávání. Je standardem vzdělávacím, je aměřen na všeobecné vzdělávání, na klíčové (obecně použitelné) dovednosti a na základy odborného vzdělávání.

V devadesátých letech se do školního areálu pro polygrafickou výuku přesunulo i celé vzdělávání odborné. Velkými finančními náklady byly zřízeny odborné učebny grafiků, sazečů, dílny knihařů i tiskové stroje pro tiskaře.

V tomto období byly zrušeny čtyřleté maturitní obory a byly nahrazeny pětiletým dvoustupňovým oborem Polygraf se zaměřením: Polygraf – tiskař/tiskařka, Polygraf – reprodukční grafik/grafička, Polygraf – sazeč/sazečka, Polygraf – knihař.

Požadavkem pro přijetí do polygrafického vzdělávání bylo úspěšné absolvování základní školy a přijímacího řízení. Vzdělávání bylo ukončeno po absolvování 3. ročníku závěrečnou zkouškou, po absolvování 5. ročníku maturitní zkouškou jako vzdělání úplné střední odborné. Přijetí mohli být pouze uchazeči, jejichž zdravotní stav posoudil příslušný dorostový lékař s písemným potvrzením. V přípravě ZPS byla nutná konzultace s budoucím zaměstnavatelem a školským zařízením.

Stupňovité vzdělávání Polygraf bylo určeno pro profesní přípravu pracovníků v polygrafickém průmyslu. Stupňovitost oboru bylo prostředkem k dosažení rozdílné úrovně vzdělávání i pracovního uplatnění a zároveň diferencovalo cíle, obsah a rozsah vzdělávání se zřetelem na dosažené výsledky žáků.

1. stupeň – tříletá příprava ukončená závěrečnou zkouškou z učebního oboru 34-97-2/01 Polygraf/polygrafka. 2. stupeň – dvouletá příprava ukončená maturitní zkouškou ve studijním oboru 34-97-4/01 Polygraf/polygrafka. Tento stupeň byl nenárokový (uchazeči byli přijímáni v přijímacím řízení dle platných předpisů při splnění studijních předpokladů podle kritérií stanovených ředitelem školy).

Charakteristika obsahu vzdělávání – vzdělávání poskytované tímto studijním oborem mělo složku všeobecně vzdělávací (vyučovací předměty společenskovední a matematicko-přírodovědné v rozsahu úplného středního odborného vzdělání) a složku odbornou, která byla zpracována modulovým způsobem – odborné učivo a odborný výcvik. Těžiště odborného vzdělávání bylo v prvních třech letech v získání odborných vědomostí a praktických řemeslných dovedností. Ve druhém stupni (4.+5. ročník) zejména rozvoj intelektuálních dovedností.

Uplatnění v oboru – po úspěšném absolvování 1. stupně a vykonání závěrečné zkoušky byl absolvent připraven vykonávat zvolené povolání v polygrafické výrobě. Po úspěšném absolvování 2. stupně a vykonání maturitní zkoušky byl absolvent schopen obsluhovat náročné elektronické systémy polygrafických pracovišť, vykonávat technické a řídicí funkce, samostatně řídit menší provozy. Po úspěšném ukončení studia se absolventi mohli ucházet o další studium podle platných předpisů.⁵⁴

⁵⁴ Polygraf, Pětiletý dvoustupňový obor, 25. 4. 1994, č.j. 334952/94-74, s účinností od 1. září 1994 počínaje 1. ročníkem, Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy České republiky, Ministerstvo hospodářství České republiky

5.6 Dvacáté první století

V roce 2001 se znovu zavedl maturitní obor – Reprodukční grafik pro média, postavený již z velké části na digitálních technologiích. Příjímací zkoušky se nepožadovaly, ke škodě jak oboru, tak i některých studentů. Zároveň paralelně zůstal obor Reprodukční grafik tříletý s dvouletým nastavbovým studiem. Teoretické i odborné praktické vzdělávání bylo plně v režii školy. Odborné učebny byly vybaveny špičkovým zařízením, srovnatelným s grafickými studii (v některých případech i lépe, např. rotační skener vlastnily pouze velké zavedené tiskárny, škola byla jediným školským zařízením v Evropě na této úrovni). Výuka odborného výcviku byla tedy zajištěna přímo ve škole po celou dobu vzdělávání od prvního do čtvrtého ročníku v maturitním programu a do třetího ročníku tříletého studia. Ve výjimečných případech bylo vydáno povolení k vykonávání odborného výcviku ve firmách. Takřka vždy se jednalo o požadavek ze strany rodičů o vzdělávání v rodinné firmě. Byl požadován doklad o docházce, praktické náplni a hodnocení. Hodinová struktura odborného výcviku byla stejná jako v současnosti – v prvním ročníku 6 vyučovacích hodin za týden, respektive 12 ob týden – jako jeden dvoudenní blok. Ve druhém ročníku 9 vyučovacích hodin za týden – třídní blok ob týden. Třetí a čtvrtý ročník po 12 vyučovacích hodinách, tedy čtyřdní blok ob týden. Ve dvouletém nastavbovém studiu byla odborná výuka v délce čtyř týdnů v prvním ročníku už zajišťována v odborných partnerských polygrafických provozech.

Vývoj ale nestagnuje, pracovní trh žádá stále komplexnějšího odborníka a tak k už sloučeným oborům bylo nutné do výuky zařadit tvorbu webových stránek, 3D modelování v programu Cinema 3D od firmy Maxon, ICC profily, elektronické vyřazování stran s ohledem na knihařskou vazbu a v neposlední řadě obsluha plně digitálního produkčního tiskového stroje s možností získat certifikát z ovládání stroje. Programové vybavení se stále aktualizuje a je složitější, možnosti programů jsou s každou novou verzí rozšiřovány. V oblasti zlomu dokumentu už dominuje InDesign, který dokáže dnes zhotovit i interaktivní dokument, použitelný jako elektronické publikování na webu.

V současnosti odborný výcvik v prvním ročníku pokrývá celou problematiku zpracování dokumentu, ve druhém webové stránky, 3D modelování a ICC profily, elektronické vyřazování stran s tiskem na digitální tiskárně. Ve třetím a čtvrtém ročníku žáci absolvují výuku v duálním vzdělávání. Pokud není možné žáka umístit přímo v provozu, vzdělávání absolvuje ve škole, kde probíhá simulace firemního prostředí. Ideální situace by nastala, pokud by všichni žáci mohli projít všemi možnými přípravami pro tiskové techniky a další pracoviště, kde se grafici uplatňují. Toto není reálně možné. Škola se tedy snaží do výuky zařazovat exkurze na odborná pracoviště a přednášky vedené odborníky z praxe. Není v možnostech žádné školy vlastnit a vyučovat na všech zařízeních, které polygrafie používá. Samozřejmě ani žádná tiskárna nedisponuje všemi tiskovými technikami, ale úzce se specializuje. Mimo aktuálních výstav a exkurzí každý rok všichni studenti absolvují výstavy Design blok, Polygraf a reklama a Svět knihy.

5.6.1 Porovnání učebních plánů

Do poloviny 60. let odborné i teoretické vzdělávání probíhalo v celkových blocích – tři měsíce teorie, pět měsíců praxe a dva měsíce teorie po dobu tří let. Hodinové dotace vzdělávání ve firmách (státních podnicích) se odvíjely od přidělení ke konkrétnímu mistrovi a momentální pracovní pozici. Pokud mistr střídal ranní a odpolední směnu, přizpůsoboval se i učeň. Točily se osmihodinové směny, včetně přestávek – 6.00–14.00, 14.00–22.00 hodin a to od prvního ročníku. V případě přidělení k pracovníkovi, který nepodléhal směnnému střídání, pracovní doba i pro učeň byla osmihodinová plus náhrada za přestávky. V polygrafických provozech byly také noční směny, ale těch se pochopitelně učni neúčastnili. Vzdělávání bylo ukončeno závěrečnou učňovskou zkouškou. Ve druhé polovině 60. let se v období čtyř let střídalo vyučování – týden praxe, sedm šedesátiminutových hodin/den, tedy 35 hodin/týden (70 hodin/měsíc) a týden teoretické vzdělávání + jeden rok teoretického vzdělávání ukončené maturitní zkouškou. Hodinové dotace teoretického vzdělávání se prakticky nelišily do současnosti. Vše v denní formě vzdělávání.

V 70. letech byl systém struktury odborného vzdělávání přímo v provozech obdobný s předešlými lety, ale změnila se hodinová dotace s posílením praktického vyučování na dva týdny + jeden týden teoretického vzdělávání, tedy snížení hodinové dotace. Nástavbové studium ukončené maturitní zkouškou bylo koncipováno jako dvouletá denní forma vzdělávání, ale více bylo využíváno možnosti tříletého dálkového vzdělávání – studium při zaměstnání. V roce 1979 byly zrušeny tříleté učňovské obory a nahrazeny čtyřletými studijními obory ukončenými maturitní zkouškou. Hodinovými dotacemi byly posíleny teoretické předměty, odborná praxe v prvním ročníku byla jeden den, druhý až čtvrtý ročník dva dny za týden (respektive 4 a 8 dnů za měsíc). V týdenním součtu hodin pro celé vzdělávání 42–56 hodin (točení směn nebo pouze ranní směny). Stejně jako v předešlých letech se teoretické vyučování uskutečňovalo ve škole. Praktická část výuky v prvním a druhém ročníku probíhala pod vedením odborných učitelů v odborných učebnách, které byly zřízeny v některých z polygrafických podniků. Ve třetím a čtvrtém ročníku byl učeň přidělen zkušenému odborníkovi (mistrovi) v provozu toho státního podniku, pro který byl učeň přijat. V průběhu letních prázdnin mezi třetím a čtvrtým ročníkem byla předepsána čtyřtýdení soustavná praxe v provozu, kdy se učeň seznamoval i s jinými částmi provozu a podílel se na chodu celého procesu při průběhu realizace zakázky. Učeň byl postupně přiřazován jednotlivým odborníkům od příjmu zakázky, až po její závěrečnou distribuci k zákazníkovi.

Po celou historii oboru teoretická část závěrečných učňovských i maturitních zkoušek (ústní a písemná část) byla realizována ve škole a praktická část přímo v příslušném polygrafickém podniku. Toto uspořádání se nezměnilo až do konce 80. let.

V 90. letech byly zrušeny čtyřleté maturitní obory a nahrazeny pětiletým dvoustupňovým oborem. Hodinové dotace na teoretické vzdělávání se opět nijak markantně neliší od současnosti ani od předešlých modelů. Odborné vzdělávací předměty prošly velkou obsahovou změnou vzhledem k technickému vývoji oboru. V tomto období se postupně zařazovala digitalizace v teoretické i praktické rovině. Z předchozích modelů byl nahrazen předmět **Stroje a zařízení** vyučovacím předmětem **Informatika**.

Odborný výcvik v tomto období probíhal ve škole po celou dobu vzdělávání prvního stupně systémem týden/týden, přičemž v prvním ročníku byla hodinová dotace 6 vyučovacích 60 min hodin/30 hod/týden, ve druhém a třetím ročníku 7 hod./den/35 týden. Na druhém stupni vzdělávání čtyři týdny v předposledním ročníku jako soustředěná praxe ve firmách.

V současnosti vzdělávání probíhá ve tříletém i čtyřletém programu a jedná se o stejný systém, se změnou ve druhém ročníku, kdy není 7 ale 6 hodin/den. Sedmihodinová vyučovací doba se týká třetích, respektive čtvrtých ročníků, ať už realizují praxi u zaměstnavatelů nebo absolvují výuku ve škole. Všeobecné i odborné vyučovací předměty prošly další obsahovou změnou vzhledem k nejen stále se rozšiřující digitalizaci, ale i díky sloučení oborů Reprodukční grafika a Sazba. Hodinová dotace na odborné předměty zůstává přibližně stejná, muselo tedy dojít k razantním změnám v pojetí výuky a z obou předmětů vybrat opravdu to nejdůležitější z vyučované látky a propojit s novými trendy v oboru.

Ve vyučovacím předmětu **Polygrafické materiály** se oproti období do konce 90. let výrazně posílila látka, zahrnující ekologii a ochranu životního prostředí. V tomto předmětu se promítají mezipředmětové vztahy s fyzikou a hlavně s chemií. Ekologická výchova se prolíná celou polygrafií jak v ve výuce praktické i teoretické, tak ve výrobě. Polygrafický průmysl se podílí na znečištění životního prostředí plynnými, kapalnými a tuhými odpady. Při nedodržování pravidel pro zacházení s odpady může dojít k znečištění vody a ovzduší. V oblasti předtiskové přípravy se vývojem a následným přechodem k používání počítačů a digitální fotografie eliminovalo velké množství nebezpečného a škodlivého odpadu ve formě filmových materiálů a chemikálií. Nejméně ekologická část technologického procesu je oblat tisku. Všechny oblasti polygrafické výroby podléhají zákonům o ochraně ovzduší, o odpadech, o chemických látkách a přípravcích, o vodách, o prevenci závažných havárií, o ochraně přírody a krajiny, o posuzování vlivu na životní prostředí, o hospodaření s energií. Ve všech odborných předmětech se výuka zabývá bezpečností a ochranou zdraví při práci (BOZP). Jedná se hlavně o oblast tisku a dokončujícího zpracování v knihárně.⁵⁵

55 VOHANKOVÁ, Jitka, Polygrafické materiály, vydala Střední škola mediální grafiky a tisku jako studijní materiál

Všechny části závěrečné zkoušky maturitního i tříletého oboru probíhají ve škole. U tříletých oborů se jedná o jednotné zadání závěrečných zkoušek (JZZZ).

Jako ukázkou učebních plánů jsem použila učební plán oboru Polygraf/polygrafka pro experimentální stupňovité vzdělávání – pětiletý dvoustupňový obor z roku 1994, Reprodukční grafik, litografické a montážní práce – čtyřletý maturitní obor z roku 2003, Reprodukční grafik pro média se zaměřením na úpravu obrazu a textu (druhý směr – Reprodukční grafik pro média se zaměřením na reklamu a propagaci má stejné hodinové dotace vyučovacích předmětů, liší se pouze v náplni předmětu Technologie) – čtyřletý maturitní obor z roku 2010, který je platný do současnosti.

**Učební plán
experimentálního stupňovitého vzdělávání**

Škola	Polygrafické SOU Svoboda s. r. o., Bellova 352, Praha 10-Petrovice		
Platnost	od 1. 9. 1994	Délka přípravy	5 let
Kód název oboru	34-97-2, 4/01 Polygraf, polygrafka		
Poskytované vzdělávání	úplné střední odborné		

Denní studium								
Kategorie a názvy vyuč. předmětů	Počet týdenních vyučovacích hodin v ročníku							celkem
	1.	2.	3.	4.	5.	1.–3.	4.–5.	
A. Všeobec. vzděl. předměty	12	12	11	13–14	13–14	35	26–28	61–63
Povinné předměty								
1. Společenskovední								
Český jazyk a literatura	2	2	2	3	3	6	6	12
Cizí jazyk	2	2	2	3–4	3–4	6	6–8	12–14
Nauka o společnosti	1	1	1	1	1	3	2	5
Psychologie	–	–	–	1	1	0	2	2
2. Matematicko-přírodovědné								
Matematika	2	2	2	2–3	2–3	6	4–6	10–12
Chemie	1	1	1	–	–	3	–	3
Fyzika	2	2	2	2	8	6	10	16
Informatika	1	–	–	–	–	1	–	1
Ekologie	–	1	–	–	–	1	–	1
3. Tělesná výchova	2	2	2	2	2	6	4	10
Výběrové předměty								
Chemie	–	–	–	1–2	1–2	–	2–4	2–4
Fyzika	–	–	–	1–2	1–2	–	2–4	2–4
B. Odborné předměty	4	5	6	12–13	12–13	15	24–26	39–41
Ekonomika a kalkulace	–	–	2	2–3	2–3	2	4–6	6–8
Odborné kreslení	1	–	–	2	1	1	3	4
Výtvarná kultura	–	–	–	1	2	–	3	3
Polygrafické materiály	–	1	1	–	–	2	–	2
Rozbory polygraf. materiálů	–	–	–	1	–	–	1	–
Technologie	2	3	2	–	–	7	–	7
Všeobecná polygrafie základní	1	1	1	–	–	3	–	3
Řízení výroby a managament	–	–	–	2	2	–	4	4
Všeobecná polygr. – reprodukce	–	–	–	2	2	–	4	4
Integrovaná techn. reprodu. grafik	–	–	–	2	2	–	4	4
Teoret. předměty celkem	16	17	17	25–27	25–27	50	50–54	100–104
C. Odborný výcvik	15	15–17,5	15–17,5	–	–	50	–	–
D. Odborná praxe	–	–	–	9–10	9–10	–	18–20	18–20
Celkem	31	34,5	34,5	34–36	34–36	100	68–72	168–172

Učební plán

Škola	Polygrafické SOU Svoboda s. r. o., Bellova 352, Praha 10-Petrovice
Kmenový obor	34-54-L Reprodukční grafik, litografické a montážní práce
Platnost	od 1.9.2003
Učební obor podle KKO V	34-53-L/002 Reprodukční grafik pro média
Délka studia v letech	4.0
Forma vzdělávání	denní forma vzdělávání

Učební plán ročníkový					
Povinné předměty	1. roč.	2. roč.	3. roč.	4. roč.	
Český jazyk	3	3	3	3	12
Cizí jazyk	3	3	3	3	12
Občanská nauka	2	1	–	–	3
Dějepis	2	2	–	–	4
Fyzika	1	1	1	–	3
Chemie	1	1	1	–	3
Matematika	2	2	2	2	8
Základy ekologie	1	–	–	–	1
Tělesná výchova	2	2	2	2	8
Práce s počítačem	2	2	–	–	4
Odborné předměty					
Odborné kreslení	–	–	–	4	4
Výtvarná kultura	1	1	–	–	2
Všeobecná polygrafie	3	3	–	–	6
Technologie	2	2	2	2	8
Ekonomika	–	–	2	2	4
Odborný výcvik	6	9	12	12	39
Polygrafické materiály	1	1	1	–	3
Výběrové vyučovací předměty					
Svět práce	1	–	–	–	1
Právní nauka	–	–	2	2	4
Psychologie	–	–	2	2	4
Celkem základní dotace	33	33	33	34	133

Učební plán

Škola	Střední škola mediální grafiky a tisku, s.r.o., Beranových 140, č.p. 695, 19900 Praha 9
Název ŠVP	Reprodukční grafik pro média se zaměřením na úpravu obrazu a textu
Platnost	od 1.9.2010
Kód a název oboru	RVP 34-53-L/01 Reprodukční grafik pro média
Délka studia v letech	4.0
Forma vzdělávání	denní forma vzdělávání

Učební plán ročníkový					
Povinné předměty	1. roč.	2. roč.	3. roč.	4. roč.	
Český jazyk	3	3	3	3	12
Cizí jazyk	3	3	3	3	12
Občanská nauka	1	1	1	1	4
Dějepis	2	1	–	–	3
Fyzika	1	1	–	–	2
Chemie	2	1	1	1	5
Matematika	2	2	2	2	8
Výtvarná kultura	2	–	–	–	2
Tělesná výchova	2	2	2	2	8
Informační a komunikační technologie	1	1	1	1	4
Ekonomika a management	1	1	1	1	4
Marketing a management	–	1	1	1	3
Všeobecná polygrafie	–	2	1	2	5
Technologie	2	2	4	4	12
Odborný výcvik	6	9	14	14	43
Kreativní tvorba	2	2	–	–	4
Polygrafické materiály	–	1	–	–	1
Celkem základní dotace	30	33	34	35	132
Celkem disponibilní dotace	0	0	0	0	0
Celkem v ročníku	30	33	34	35	132

Volitelné předměty					
1. ročník	Anglický jazyk	3	3. ročník	Anglický jazyk	3
	Německý jazyk	3		Německý jazyk	3
2. ročník	Anglický jazyk	3	4. ročník	Anglický jazyk	3
	Německý jazyk	3		Německý jazyk	3

6 Závěr

Kurikulum jako termín prošlo určitým vývojem. Z časového hlediska se může rozdělit na kurikulum minulosti a budoucnosti, protože primárním posláním školy je předávání již znalého vědění žákům, ale i vzdělávat je pro budoucí vývoj společnosti, k uplatnění na trhu práce vzhledem k dynamickému vývoji vědy a techniky, vést k celoživotnímu vzdělávání.

Kurikulární reformy vznikaly v polovině 20. století jako potřeba komplexního vyjádření pro obsah, organizaci a charakteristiku prostředí a vztahů s okolím. V 80. letech bylo docíleno komplexnějších a strukturovanějších definic pro model kurikula obecného, mezinárodního s modifikacemi pro potřeby jednotlivých zemí Evropy s ohledem na jejich kulturní tradice.

V České republice kurikulární dokumenty představují státní úroveň rámcově vzdělávací programy pro jednotlivé stupně a obory. Pro každý obor vzdělávání byl vytvořen samostatný RVP. Dokument Bílá kniha představuje prognózu pro středně dlouhou dobu pro předškolní, základní, střední, vyšší odborné a jiné vzdělávání. Bílá kniha je postavená na základních pilířích – rozvoj vzdělávání v Evropě a ve světě a co mají žáci znát a umět. Dále obsahuje klíčové a odborné kompetence. O roku 2014 byla nahrazena Strategií vzdělávání 2020 s prioritami – snižování nerovností ve vzdělávání, podpora výuky učitele, odpovědné a efektivní řízení vzdělávacího systému. RVP i ŠVP jsou dokumenty veřejně přístupné a vymezují a popisují program vzdělávání příslušného oboru.

Do školní úrovně spadají školní vzdělávací programy (ŠVP), které vytváří každá škola sama podle RVP a přizpůsobuje svým potřebám a možnostem.

Historické souvislosti ve výuce reprodukčního grafika sahají do dávných dob, kdy se písemnosti začaly svazovat do desek a vznikala tak první „polygrafický“ obor – knihařské práce. Ve středověku se v kláštrech knihy přepisovaly a vazby dosahovaly umělecké úrovně. Později vznikaly cechy, které můžeme považovat za předchůdce učňovského školství. V polovině 20. století přechodem na průmyslovou výrobu tiskovin a na rychlou produktivitu byl vydán požadavek pro větší praktickou část výuky než teoretickou. V 60. letech bylo nutné vyvíjející se technologie rozdělit na jednotlivé polygrafické obory a množství podoborů, které byly navzájem velice úzce provázané. Vytvořily se tarifní soustavy a tarifní kvalifikační katalogy, které byly zároveň podkladem pro mzdové tarify. V 70. letech vývojem technologií došlo k zavedení oboru Reprodukční grafik s už jen čtyřmi specializacemi a od 80. let došlo ke zrušení specializací. V 90. letech vývojem digitálních technologií došlo k požadavku od zaměstnavatelů ke sloučení oborů Reprodukční grafik a Sazeč. Ve 21. století se výuka grafiků rozšířila o webové stránky, 3D modelování, elektronické vyřazování stran a digitální tisk.

Požadavkem pro přijetí uchazeče do vzdělávání v 60. letech byly přijímací zkoušky, včetně talentové části pro tříleté obory. V roce 1966 byly zavedeny obory maturitní (čtyři roky

výuční + jeden rok nástavbového studia, ukončený maturitní zkouškou). V 70. letech bylo nástavbové studium rozšířeno na dva roky (4+2) a přijímací zkoušky již bez talentových zkoušek. V roce 1979 byl obor zaveden už jen jako čtyřletý maturitní s přijímací zkouškou z matematiky a českého jazyka. V 90. letech byl obor nahrazen experimentálním stupňovitým vzděláváním v délce přípravy pětiletým dvoustupňovým programem, tedy tři roky zakončené závěrečnou zkouškou a dva roky ukončené maturitní zkouškou, tedy úplné střední odborné vzdělání. Podmínkou pro přijetí bylo úspěšné absolvování základní školy. V roce 2001 byl zaveden opět čtyřletý maturitní obor pod názvem Reprodukční grafik pro média, postavený na digitálních technologiích. Uchazeč byl přijat na základě přijímacího pohovoru. V letošním roce (2017) bude opět požadavek pro přijetí zvládnutí přijímacích zkoušek. Až do konce 20. století byli uchazeči přijímáni na základě doporučení polygrafických firem (pro které se učili a kam následně nastoupili do pracovního procesu) a zvládnutí požadavků pro přijetí. Přímo ve firmách pak také absolvovali praktickou část výuky. Teoretická část výuky probíhala ve škole v budovách na Smíchově v ulici Viktora Huga a na Gorkého náměstí (dnes Senovážné nám.). V roce 1986 se po dostavbě budovy v Petrovicích do prostor školy přesunula i praktická výuka do odborně vybavených učeben. V současnosti se výuka odborné části přesouvá v rámci duálního vyučování opět do polygrafických firem od třetího ročníku. Škola úzce spolupracuje se Svazem polygrafických podnikatelů, s Typografickou besedou a školami podobného zaměření. V rámci spolupráce škol se vyhlašují soutěže a odborné stáže. Každoročně probíhá Soutěž mladých grafiků, kdy se školy střídají v zajištění průběhu celé akce. Odborné stáže se realizují ve spolupráci s odbornými školami v Berlíně a Bratislavě.

7 Seznam literatury a informačních zdrojů

KAŠPAROVÁ, Jana a kol. Metodika tvorby školních vzdělávacích programů, Národní ústav vzdělávání 2007, Praha, ISBN 978-80-85118-12-4

MAŇÁK, Josef, JANÍK, Tomáš, ŠVEC, Vlastimil. Kurikulum v současné škole, Brno 2008, ISBN 978-80-7315-175-1

PRŮCHA, Jan, WALTEROVÁ, Eliška, MAREŠ Jiří. Pedagogický slovník, 2003, ISBN 80-7178-029-4

PRŮCHA, Jan. Moderní pedagogika, Praha 2005, ISBN 978-80-7367-503-5

ŠTOFF 1960, cit. podle Bacíka 1977, s. 323

VOHANKOVÁ, Jitka. Polygrafické materiály, vydala Střední škola mediální grafiky a tisku jako studijní materiál

VOJKOVSKÝ, Miloš, VACEK, Petr. Absolventi školy v 60tých letech, v současnosti zaměstnanci Národního technického muzea v Praze, sekce Tiskařství

VON MISES, Ludwig. Slovník pojmů z knihy: Lidské jednání: pojednání o ekonomii. Praha: Liberální institut, 2006, xxvii, 959 s. ISBN 80-863-8945-6

WALTEROVÁ, Eliška. Kurikulum proměny a trendy v mezinárodní perspektivě, Masarykova univerzita, Brno, 1994, ISBN 80-210-0846-6

ZAHÁLKA, František s kruhem spolupracovníků. Přehled knihtisku, příručka pro praxi a pro studium „černého umění“, Praha 1952, Práce – Vydavatelstvo ROH, svazek 118, vydání první, 301 05 353 – 326/51/7/III-I

Polygraf, Pětiletý dvoustupňový obor, 25. 4. 1994, č.j. 334952/94-74, s účinností od 1. září 1994 počínaje 1. ročníkem, Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy České republiky, Ministerstvo hospodářství České republiky

Polygrafická výroba, Tarifní kvalifikační katalog, vydalo ministerstvo spotřebního průmyslu a Svaz zaměstnanců školství, vědy, umění a tisku, 1961

RVP 34-53-H/01 Reprodukční grafik

RVP 3453L01 Reprodukční grafik pro media

Standard středoškolského odborného vzdělávání, Schválilo MŠMT ČR 18. 11. 1997, č.j. 34 221/97-23 s platností od 1. 1. 1998

Metodický portál, http://wiki.rvp.cz/Knihovna/1.Pedagogicky_lexikon/K/Kurikulum

<http://www.nuov.cz/kurikulum/co-je-to-kurikulum>

https://cs.wikipedia.org/wiki/Kurikulum#Kurikulum_minulosti_a_kurikulum_budoucnosti

http://wiki.rvp.cz/Knihovna/1.Pedagogick%C3%BD_lexikon/K/Kurikulum

<http://www.nuov.cz/kurikulum/metodika-tvorby-skolnich-vzdelavacich-programu-sos-a-sou-1>

<http://www.nuv.cz/uploads/Periodika/ZPRAVODAJ/2016/Zp1602pI.pdf>

<http://www.vzdelavani2020.cz/narodni-program-vzdelavani-cr-bila-kniha.html#>

http://www.nuv.cz/uploads/nuv/strategicke/Bila_kniha_2001.pdf

<http://www.msmt.cz/ministerstvo/strategie-vzdelavaci-politiky-2020>

http://www.msmt.cz/uploads/Strategie_2020_web.pdf

http://www.nuv.cz/uploads/nuv/strategicke/Bila_kniha_2001.pdf

<https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2010-211>

<http://www.nuv.cz/nsk2/kvalifikacni-pozadavky>

<http://www.nuov.cz/kk-a-tvorba-svp>

<http://www.nuov.cz/kk-a-tvorba-svp>

<http://clanky.rvp.cz/clanek/c/G/1302/rvp-a-svp-obecne.html/>

http://www.svettisku.cz/buxus/generate_page.php?page_id=5191

<http://www.muzeumbystricko.cz/expozice-muzea/etnografie-remesla>

http://slovník-cizích-slov.abz.cz/web.php/hledat?cizi_slovo=kurikulum&typ_hledani=prefix